

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นับว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาในยุคปัจจุบัน เพราะโรงเรียนจะต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยพัฒนาโรงเรียน และชุมชนก็ได้อาศัยประโยชน์จากโรงเรียนในการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ ทั้งในด้านข่าวสาร การปรับปรุงวิธีการประกอบอาชีพ การอนามัย และอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้คนในชุมชนได้ใช้ความรู้ที่ได้รับมาสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่า โรงเรียนกับชุมชนนั้นต่างมีความสัมพันธ์กันอยู่ในฐานะที่โรงเรียนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม แต่ความสัมพันธ์นั้นเป็นความสัมพันธ์ซึ่งขาดจุดหมายที่แน่นอน และขาดการจัดการศึกษาที่ถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นในฐานะที่โรงเรียนเป็นกลไกในการดำเนินงานของรัฐที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน จึงเป็นภาระหน้าที่ที่โรงเรียนจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่มีจุดหมายที่แน่นอน และถูกต้องตามวิธีการ หากโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่ชุมชน แต่ไม่สามารถทำให้ชุมชนได้รับความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพแล้วนั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งถ้าโรงเรียนและชุมชนมีปัญหาดังกล่าว ความสำเร็จต่างๆ คงเกิดขึ้นได้ยาก (สนั่น รัตนวงศ์, 2535 : 9) จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ รูปแบบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของพหุภาคี

การจัดการศึกษาของไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นับว่าได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นและยังประสบอยู่ในปัจจุบันคือ การที่ระบบราชการจัดการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ กล่าวคือตำราต่างๆ ที่จัดทำส่วนใหญ่จะจัดทำโดยส่วนกลาง ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ไกลตัวผู้เรียน แยกผู้เรียนออกไปจากวิถีชีวิตที่เป็นจริงของชุมชน ไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับชุมชน ไม่สนใจในปัญหาและความเป็นไปของชุมชน ไม่เกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่นของตน ไม่คิดสร้างงานขึ้นในชุมชนของตน ซึ่งมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มากมาย (อุดม คำขาด, 2545 : บทนำ) ผลของการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นทำให้คนมองออกไปจากหมู่บ้าน แทนที่จะทำให้มองเข้าไปในหมู่บ้าน เป็นการมองข้ามทุน

มหาศาลที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทุนต่าง ๆ ไม่ได้มีแต่ทุนทรัพย์หรือทุนที่เป็น โภคทรัพย์ เงินตราหรือ ทรัพย์สินต่าง ๆ หากยังมีทุนทางสังคม ความเป็นพี่น้อง ความไว้วางใจกัน ความรู้และภูมิปัญญา (เสรี พงศ์พิศ, 2546 : 4) จึงกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบันเป็นผลให้โรงเรียน แยกตัวและแยกเด็กออกจากชุมชน ไปมีความสัมพันธ์กับอำนาจในส่วนกลาง การศึกษาจึงเป็น เครื่องมือที่พวกรักคนไทยออกจากฐานทางวัฒนธรรมของตน วัฒนธรรมซึ่งเป็นฐานของสังคม สังคม ที่พื้นฐานของตนย่อมทรุด (ประเวศ วะสี, 2541 : 53) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน นั้น มีหน้าที่หลักคือ ให้การศึกษาแก่เยาวชน แต่ถ้าหากพิจารณาถึงบทบาทของโรงเรียนในฐานะที่ โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแล้ว โรงเรียนจึงต้องมีบทบาทและหน้าที่ต่อชุมชนทั้งในด้านเป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชนและเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน เป็นแหล่งส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม (กิติมา ปรีดีดิลก, 2532 : 241) และงานสำคัญงานหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนคือ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

รัฐได้ให้ความสำคัญกับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยหวังที่จะให้ การศึกษาเข้าถึงจิตใจของประชาชน และเห็นความสำคัญของการศึกษาและเข้ามามีบทบาทในการ จัดการศึกษาร่วมกับรัฐ (กิติมา ปรีดีดิลก, 2532 : 237) โดยอาศัยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (สังข์ทอง ศรีธเรศ, 2540 : 14) โรงเรียนซึ่งจะเป็นที่ยอมรับของชุมชนได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา และให้ทุกฝ่ายในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนและมีส่วน ร่วมบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบ “ปวงชนเพื่อการศึกษา” (All for Education) ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่กำหนดให้หน่วยงานวางแผนการทำงานที่ สอดคล้องเชื่อมโยงเป็นระบบและเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชน ประชาชน มีส่วนร่วมในรูปแบบของ “ภาคีเพื่อการพัฒนา” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 61) เพราะว่าการ จัดการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้าน เศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง แม้แต่นโยบายการพัฒนาประเทศก็ต้องเน้นการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์เป็นสำคัญ เพื่อให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม และประชากร (รุ่ง แก้วแดง, 2541 : 37) ถ้าบ้านกับโรงเรียนได้ร่วมมือกันดีแล้วทุกสิ่งทุกอย่างย่อม สามารถเกิดขึ้นโดยเป็นไปในแนวทางที่ชุมชนและสังคมต้องการ ทั้งในด้านการให้การศึกษาที่ ถูกต้องในด้านสังคม วัฒนธรรม หน้าที่พลเมืองคิมีศีลธรรม และในด้านการพักผ่อนหย่อนใจด้วย และควรแนะนำให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วม มีส่วนแสดงความคิดเห็นร่วมด้วย ในการจัด กิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนซึ่งจะทำให้การดำเนินงานของ โรงเรียนเป็นไปตามความต้องการ ทั้งโรงเรียนและชุมชน (ทวี ทิมขำ, 2533 : 13)

ดังจะเห็นได้จากแผนการศึกษาชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาฉบับนี้ ได้ระบุเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538 : 4) ไว้ว่า “เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพดี สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในชุมชนและประเทศ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ โดยสถาบันการศึกษาจะต้องให้บริการที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สำหรับครอบครัว ชุมชน และ สังคม จะต้องมีส่วนในการจัดการศึกษาและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต”

ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นงานที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกับโรงเรียน นักเรียนเป็นผลผลิตของโรงเรียนเท่ากับชุมชน ความเจริญก้าวหน้าและคุณภาพของโรงเรียนจะเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพของชุมชน เนื่องจากชุมชนมีคุณค่าต่อโรงเรียนในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากร และวิทยาการชุมชนก็น่าจะได้รับประโยชน์จากโรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมเช่นกัน ดังนั้น งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งอยู่ในฐานะทั้งที่เป็น ผู้ให้และผู้รับ โดยโรงเรียนจะต้องเป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือสังคม เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้สถานที่และอุปกรณ์ของโรงเรียนได้ เพื่อให้ชุมชนมีความรู้สึกมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของ ร่วมกันกับโรงเรียน ยินดีให้การสนับสนุนในกิจการของโรงเรียน และ โรงเรียนกับชุมชนต้องเกื้อกูล ประโยชน์ร่วมกันเพื่อจัดและพัฒนาการศึกษาให้เยาวชนของชาติมีคุณภาพ มีความงามทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา (วันเพ็ญ วงษ์จันทร์, 2546 : 2)

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ดี ต่อโรงเรียน อันจะทำให้โรงเรียนได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน ตลอดจนความร่วมมือและการช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้โรงเรียนสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยดี (Sumption : 1966 : 104) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วยงาน 5 ลักษณะ คือ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ซึ่งในการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีปัญหาต่างๆ มากมาย ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของ มนัส สุวรรณชาติ (2541 : 5) ได้ศึกษาถึงบทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลางอันเป็นผลที่เกิดจากการขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คณะกรรมการโรงเรียนไม่ทำหน้าที่ตามบทบาทอย่างจริงจัง โรงเรียนขาดบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนน้อย และทางโรงเรียนขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ญัฐพงศ์ แก้วดาปี

(2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว, ไทยลาว-ไทยเขมร, ไทยลาว-ไทยส่วย, ไทยลาว-ไทยเยอ สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าปัญหา คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนเป็นเพราะการวางแผนขาดความชัดเจนและระบบสารสนเทศไม่เป็นปัจจุบัน การบริการชุมชนมีกิจกรรมไม่หลากหลาย การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนมีการจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนยังได้รับการช่วยเหลือจำกัด และการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่เป็นระบบและไม่นำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผน ซึ่งสาเหตุของปัญหาเนื่องจากครูมีภารกิจการสอนมาก ชุมชนมีฐานะยากจน ขาดการประสานงานที่ดีกับชุมชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่เพื่อจัดทำแผนร่วมกัน นอกจากนี้จาก ชันชู (2544 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาพบว่า ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่สำคัญการขาดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และบุคลากร และบุคคลในชุมชนมีฐานะยากจนจึงไม่สามารถให้เวลากับทางโรงเรียนได้ เนื่องจากต้องประกอบอาชีพและมีปัญหาการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนอีกด้วย

โรงเรียนวัดเขาพระนิม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลท่าทอง อำเภอภูพานิชย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุราษฎร์ธานี เขต 1 จัดตั้งเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2483 จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ขยายโอกาสทางการศึกษา) มีนักเรียนจำนวน 311 คน โดยแยกเป็นเพศชาย 182 คน เพศหญิง 149 คน มีครูในโรงเรียน จำนวน 16 คน และนักการ 1 คน (โรงเรียนวัดเขาพระนิม , 2546 : 1) โรงเรียนได้ประเมินตนเองและเขียนผลการประเมินตนเองเพื่อรายงานหน่วยงานต้นสังกัด เตรียมการประเมินคุณภาพภายในจากต้นสังกัด ในมาตรฐานด้านผลผลิต มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย 14 มาตรฐาน และผลการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2546 : 23-24) พบว่า โรงเรียนควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาการให้ข้อเสนอแนะ อีกทั้งควรเสนอผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้องค์กรเอกชน/องค์กร/หน่วยงานอื่นของรัฐได้ทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญจำเป็นในการสนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพิ่มเติม และควรวางแผนการจัดหลักสูตรที่ให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นวิทยากรจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนที่เป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความหลากหลายมากขึ้น

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยและโรงเรียนวัดเขาพระนิม จึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนโดยการนำความพร้อมและความ

สนใจที่โรงเรียนและชุมชนมีอยู่มาประสานความร่วมมือ ร่วมกันคิด ร่วมดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของพหุภาคี เพื่อประโยชน์แก่นักเรียนและชุมชนต่อไป

คำถามการวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของพหุภาคี เพื่อที่จะพัฒนาและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นั้นมีรูปแบบเป็นอย่างไร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะนำเสนอเรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.1 ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.2 ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.4 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.5 ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.6 บทบาทของโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 1.7 ปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ข้อมูลพื้นฐานและสภาพของชุมชนและโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์
3. แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.1 ความหมายของโรงเรียนและชุมชน

1.1.1 ความหมายของโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายของโรงเรียนไว้คล้าย ๆ กันอยู่หลายความหมาย ขอยกตัวอย่างดังนี้ สุภรณ์ ศรีพหล และคณะ (2540 : 31) โรงเรียน คือ หน่วยของสังคมที่ทำหน้าที่แรก และหน้าที่หลักในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่สมาชิกของสังคม แต่ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่รองและหน้าที่เสริมในการรักษาสืบต่อวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมอื่น ๆ ด้วยพร้อมกันไป

ปรีชา เศรษฐีธร (2527 : 2) โรงเรียน คือ ส่วนหนึ่งของชุมชน และอาจถือได้ว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีความเป็นชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะบุคลากรของโรงเรียน เช่น นักเรียนเป็นคนของชุมชน และสามารถเข้าถึงชุมชนได้ทุกโอกาสด้วย รวมไปถึงคนงานภารโรง เจ้าหน้าที่อื่น ๆ และครู และเนื่องจากโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนดังที่กล่าวแล้ว ควรจะได้สัมพันธ์กัน มีความใกล้ชิดกัน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า โรงเรียน คือ หน่วยของสังคมที่เป็นแหล่งให้การเรียนรู้และหน้าที่หลักในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่สมาชิกของสังคม

1.1.2 ความหมายของชุมชน

มีผู้ให้ความหมายของชุมชนไว้มากมาย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้ Good (1959 : 113) ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีพื้นฐานของความสนใจรวมกันอาจจะรวมกลุ่มกันอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรืออยู่กระจัดกระจายกันคนละพื้นที่ก็ได้ เช่น ชุมชนของนักวิทยาศาสตร์ ชุมชนของแพทย์ ฯลฯ และอีกความหมายหนึ่ง ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนซึ่งอาศัยรวมกันในพื้นที่อันเป็นท้องถิ่นเดียวกัน มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และวัฒนธรรมเดียวกัน มีสภาพภูมิศาสตร์ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลให้ประชาชนสามารถที่จะประกอบกิจกรรม ซึ่งประชาชนมีความสนใจร่วมกันได้ง่าย เช่น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบท มีความสนใจเกี่ยวกับการเกษตร ก็สามารถที่จะมีกิจกรรมทางการเกษตรร่วมกันได้ง่าย เพราะอาศัยอยู่ในชนบท

หวน พิณรุฬห์ (2529 : 26) ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน และมีผลประโยชน์อาศัยคล้ายคลึงกันหรือสัญชาติ ศาสนา อย่างเดียวกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 368) ชุมชน หมายถึง หมู่ชน, กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน มีความผูกพันต่อสถานที่นั้น มีจารีต

ประเพณี มีความคิดเห็น และความเชื่อไปในทางเดียวกัน ใช้สาธารณสถานและสถาบันต่าง ๆ ร่วมกัน สามารถร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมอันใดอันหนึ่งสำเร็จ

1.1.3 ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในภาระงานของโรงเรียนที่มีอยู่หลายงานนั้นงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็จัดเป็นงานสำคัญงานหนึ่งที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด หากโรงเรียนและชุมชนขาดความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีต่อกันแล้ว ความสำเร็จคงเกิดขึ้นได้ยาก (สนั่น รัตนวงศ์, 2535 : 9) และอาจจะทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกโดยได้ มีผู้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Harris (1975 : 13) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอน แจ่งข่าว การพาการเคลื่อนไหวกทางการศึกษาให้ชุมชนทราบเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชน ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

Kindred and Others (1976 : 7) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ประสานงานที่ดีระหว่างกันขึ้น

กิติมา ปริติดิติก (2532 : 237) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึง กระบวนการในการวางแผน การควบคุม การประสานงาน การจัดบุคลากร และเผยแพร่ความรู้ต่อชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกัน

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ (2530 : 11) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง ความพยายามของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมืออันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พนิจดา วีระชาติ (2542 : 44) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้นในแง่ที่สามารถค้นหา และใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ในเวลาเดียวกันก็ให้ชุมชนมีความรู้สึที่ดีต่อโรงเรียน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้นโดย

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีความรู้สึที่ดีต่อกัน

1.2 ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

Stoop and Mark (อ้างถึงใน สุภรณ์ ศรีพหล และคณะ, 2536 : 326-327) เน้นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า แต่ละโรงเรียนในชุมชนต่างมีจุดมุ่งหมายความต้องการและมีรูปแบบเฉพาะของคนในแต่ละสังคม ศาสนา และอาชีพ ชุมชนมีหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนของตน โรงเรียนเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นจุดมุ่งหมายในการฝึกอบรมเด็กแต่ละคน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะทำให้เกิดความเข้าใจ และการให้ความร่วมมือในกิจการทั้งปวงของโรงเรียน ผู้บริหารและครูเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกัน เช่น การแจ้งข่าวสารข้อมูลที่เป็นจริงให้ชุมชนทราบ ชุมชนก็อาจให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นอย่างดี ได้แก่ การสงเคราะห์ช่วยเหลือสวัสดิการนักเรียน การให้บริการแนะแนวอาชีพ การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือดูแลควบคุมด้านระเบียบวินัยนักเรียนตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

กิตติมา ปริดีติล (2532 : 237-238) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

- 1) โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนให้ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะออกไปสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนทีมาจากครอบครัวต่าง ๆ หล่อหลอมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน
- 3) โรงเรียนเป็นแหล่งรวมศาสตร์สาขาต่าง ๆ โรงเรียนเตรียมพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่เด็กนักเรียนที่จะไปเป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนเป็นที่รวมครูหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน
- 4) โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งชุมชนและโรงเรียนมีหน้าที่ฟื้นฟูแก่เยาวชนของชุมชน เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นเข้าใจความเป็นมาของวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ด้วย
- 5) โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน โรงเรียนนับเป็นสมบัติส่วนรวมในชุมชน มีอาคารและบริเวณพอที่จะเป็นที่ประชุมหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้ บางชุมชนใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ประกอบการเกี่ยวกับศาสนาด้วย

6) โรงเรียนและชุมชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือมีจุดมุ่งหมายพัฒนาคนที่สมบูรณ์ และสามารถจัดชุมชนและดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างเป็นปกติสุข

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 49-50) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน เพราะโรงเรียนให้การศึกษ แก่นักเรียน ซึ่งมาจากชุมชน นักเรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต บุคคลในชุมชนก็จะ ดำรงชีวิตตามนักเรียนไปด้วย จึงถือว่าโรงเรียนให้การศึกษาทงอ้อมแก่บุคคลในชุมชนนั่นเอง

2) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ให้ประชาชนยอมรับว่าสถานศึกษา หรือโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญของชุมชน เป็นสิ่งมีค่าของทุกคน ช่วยทำให้การเป็นอยู่ของ ประชาชนในชุมชนดีขึ้น ดังนั้น ประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของ โรงเรียน ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือโรงเรียน อาจจะเป็นเงิน วัสดุสิ่งของ แรงงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน

3) ทำให้ครูกับผู้บริหารนักเรียนและประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและ กัน เพราะโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันดี แต่ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กันจะ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น โรงเรียนและครูถูกกล่าวหาบ้าง ถูกตำหนิบ้าง

4) เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษา ในชุมชนแต่ละแห่ง มักจะมีผู้ที่มีปัญหาไม่เข้าใจการศึกษา ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ไม่ให้ความร่วมมือกับ โรงเรียน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะช่วยแก้ไขปัญหาคได้

5) เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน เพราะการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือ สนับสนุนจากชุมชน จะต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน จะต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากการ เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนได้ และนอกจากโรงเรียนให้การศึกษ พัฒนาบุคคลแล้ว ยังมุ่งพัฒนาชุมชนไปด้วย ดังนั้น หลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียน จะต้องได้รับการปรับปรุงตามความต้องการของชุมชนด้วย

6) เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรทั้ง ทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล สถาบัน และวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมาย ทรัพยากรเหล่านี้ย่อมนำมาใช้ ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโรงเรียนได้

7) เพื่อให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชน ทั้งในด้านปัญหาของชุมชน ความ ต้องการของชุมชน ทรัพยากรในชุมชน เพื่อโรงเรียนจะได้ช่วยแก้ปัญหาของชุมชน และปรับปรุง หลักสูตรให้เหมาะสมกับชุมชน

สนอง เครือมาก (2537 : 174) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปได้โดยความสะดวก
- 2) เป็นสิ่งที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนให้เป็น
- 3) เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
- 4) เป็นสิ่งที่ช่วยให้เข้าใจสภาพความต้องการและปัญหาของชุมชนเพื่อประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียน
- 5) เป็นสิ่งที่มีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน อันจะเป็นการช่วยพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
- 6) เป็นสิ่งที่ส่งเสริมในเรื่องการอยู่ร่วมกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคม
- 7) เป็นสิ่งที่มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยราชการอื่น เช่น กรมการปกครอง กรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น อันจะเป็นผลดีต่อทางราชการ

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การสื่อสารสองทางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร ปรับปรุง พัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องตามความต้องการของชุมชน เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดความร่วมมือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1.3 วัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

Sumption (1966 : 104) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพอสรุปได้ว่า เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และเกิดความรู้สึกเป็นหน้าที่ของตนที่จะเข้าร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์ประชาชน ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม และเป็นตัวนำในการนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ชุมชน เป็นแนวทางในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน และเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สนอง เครือมาก (2537 : 173) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

- 1) เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือ และความสะดวกในการดำเนินงาน
 - 2) เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน หรือบุคคล วัสดุ และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
 - 3) เพื่อให้โรงเรียนได้รับความสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุมชน ทั้งด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 4) เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่น ๆ อันจะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
 - 5) เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการบรรลุเป้าหมายได้สะดวก
 - 6) เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในสิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน อันจะทำให้บุคลากรมีขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงาน
 - 7) เพื่อป้องกัน หรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้น โดยเป็นผลกระทบจากชุมชน
- สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2533 : 315) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้
- 1) เพื่อรายงานให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับข่าวสารของโรงเรียน
 - 2) เพื่อรับทราบข่าวสารจากภายนอกเพื่อประโยชน์ของโรงเรียน
 - 3) เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลการจัดการศึกษา
 - 4) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา
 - 5) เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการวางเป้าหมายทางการศึกษา และพัฒนาการเรียนการสอน
 - 6) เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง
 - 7) เพื่อเสนอความรู้ทางด้านความก้าวหน้าและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น
 - 8) เพื่อเป็นหนทางในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน
 - 9) เพื่อแก้ไขข้อข้องใจที่ประชาชนเข้าใจ โรงเรียนผิด ๆ ช่วยให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี ด้วยความเชื่อถือและยกย่อง

พนิจดา วีระชาติ (2542 : 51) Elsbree and McNally (1963 : 348) กล่าวไว้สอดคล้องกันสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความมุ่งหมาย ดังนี้

1) การนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมมือกันปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุจุดหมายอันเดียวกันตามที่กำหนด

2) การใช้โรงเรียนเป็นแหล่งการศึกษาของชุมชน เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกรักเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า

3) การใช้ชุมชนเป็นแหล่งการศึกษา เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน กิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนอาจแบ่งเป็นหลายประเภท เช่น การกำหนดความมุ่งหมาย และนโยบาย กิจการเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน กิจการเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนาด้านวิชาการ เช่น หลักสูตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ในอันที่จะพัฒนาบุตรหลานของเขา

4) ชุมชนในฐานะเป็นหุ้นส่วนในการประกอบการทางการศึกษา เพื่อฟื้นฟู และรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนที่มีวัฒนธรรมประจำอยู่มากมายทั้งที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนา วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์ความดีของชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน ชุมชนจะรักษาและหวงแหนอย่างยิ่ง หากโรงเรียนทำการฟื้นฟู และถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนมองเห็นว่าโรงเรียนกระทำเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

5) โรงเรียนและชุมชนในฐานะเป็นหุ้นส่วนการปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานของชุมชน ดำเนินการสำหรับพัฒนาคนสำหรับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันทุกกรณี การดำรงชีพในชุมชนควรจะเป็นหลักสูตรของโรงเรียน ปฏิบัติการต่าง ๆ ควรเป็นของชุมชน โรงเรียนเป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดให้เท่านั้น

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.4 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

Harrison and Gowin (1962 : 72-73) ได้ให้ข้อเสนอแนะวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

- 1) ศึกษาสภาพของชุมชน ความเป็นอยู่ของสังคมแต่ละบ้านเพื่อทราบความต้องการ
- 2) สำรวจข้อมูลปัจจุบันของชุมชน
- 3) ศึกษาข่าวความเคลื่อนไหวของท้องถิ่นด้วยความระมัดระวัง
- 4) อภิปรายกับสมาชิกจากคณะอื่น ๆ ในชุมชน
- 5) ศึกษา สังเกตเงื่อนไขพฤติกรรมที่นักเรียนกระทำที่บ้าน
- 6) ไปเยี่ยมบ้านของนักเรียน เพื่อร่วมกันช่วยเหลือพัฒนาจิตความสามารถ นักเรียนจะเป็นสื่อประสานความเข้าใจอันดี

7) ส่งนักเรียนกลับบ้านให้เขามีความสุขเช่นเดียวกับที่เขามาโรงเรียน ครูต้องสร้างโอกาสอันดีให้เกิดขึ้นในโรงเรียนไม่เฉพาะแต่ที่บ้านเท่านั้นช่วยเหลือผู้ปกครองในการแก้ปัญหาเด็ก
ยนต์ ชุ่มจิต (2528 : 133-136) และพิสิฐ พิษณานนท์ (2530 : 101) มีความเห็นสอดคล้องกันในวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พอสรุปได้ ดังนี้

- 1) การสร้างความสัมพันธ์โดยตรง มีวิธีที่สำคัญ ๆ อยู่ 2 วิธี ดังต่อไปนี้
 - 1.1) การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน ซึ่งหมายถึง การนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินไปแล้วหรือมีแผนที่จะดำเนินการต่อไป ไปให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบวิธีการที่ควรนำมาใช้มีดังนี้
 - 1.1.1) กำหนดแผนงาน ตั้งความมุ่งหมาย และวางแนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างคณะครูอาจารย์ในโรงเรียน
 - 1.1.2) ช่วยกันศึกษาลักษณะของชุมชน โดยละเอียด เช่น โครงสร้างของชุมชน วัฒนธรรมประเพณี อาชีพ ความต้องการของประชาชน เป็นต้น
 - 1.1.3) ออกเยี่ยมเยียนชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้สึกและความเข้าใจอันดีต่อกันยิ่งขึ้น
 - 1.1.4) ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบนโยบาย เป้าหมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทุกระยะ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น ออกกระจายเสียงตามสาย ออกวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น
 - 1.1.5) ให้ครู อาจารย์ และนักเรียนมีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างของชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น

1.1.6) การให้บริการแก่ชุมชน เช่น ให้อาคารสถานที่ บริการห้องสมุดของโรงเรียน เป็นต้น

1.1.7) สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น รายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นต้น

1.1.8) ให้ชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ เช่น นำนักเรียนออกไปศึกษาหรือฝึกงานในชุมชน มีการจัดประชุม การอบรม สัมมนา เป็นต้น

1.2) การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน กิจกรรมที่ควรกระทำมีดังต่อไปนี้

1.2.1) เชิญผู้ปกครองมาพบปะสังสรรค์ในบางโอกาส หรือเชิญมาพบปะในวันปิดภาคเรียน ทั้งนี้เพื่อชี้แนะ สร้างความเข้าใจบางสิ่งบางอย่าง

1.2.2) ขอความร่วมมือจากชุมชนในงานบางสิ่งบางอย่าง เช่น ช่วยจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ขอนทุนการศึกษาให้แก่เด็กเรียนที่ยากจน เป็นต้น

1.2.3) จัดการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งในรูปแบบการศึกษาสามัญและอาชีพ รวมทั้งการจัดกลุ่มสนใจ

1.2.4) จัดงานประจำปีของโรงเรียน งานกีฬา โดยเชิญผู้ปกครองมาชมกิจกรรมและผลงานของนักเรียน

1.2.5) จัดนิทรรศการสัปดาห์แห่งการศึกษาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการแสดงผลงานของโรงเรียนและของนักเรียน

1.2.6) เชิญผู้ปกครองหรือผู้เชี่ยวชาญในวิชาการมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน

1.2.7) เชิญผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพมาให้ความรู้หรือให้การแนะนำนักเรียนในบางโอกาส

1.2.8) เชิญเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่น ๆ เช่น แพทย์ พยาบาล หรือตำรวจ มาให้ความรู้แก่นักเรียนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานนั้น ๆ

1.2.9) จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบันหรือระหว่างครูอาจารย์กับผู้ปกครอง

1.2.10) จัดให้มีกรรมการศึกษาของโรงเรียน โดยเชิญประชาชนที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาพอสมควรมาเป็นกรรมการ

1.2.11) การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าหรือสมาคมผู้ปกครองและครู

2) การสร้างความสัมพันธ์โดยทางอ้อม เป็นการปรับปรุงบุคลากรและอาคารสถานที่ภายในโรงเรียน เป็นการสร้างความสัมพันธ์โดยทางอ้อมที่ควรก่อให้เกิดขึ้น เพราะการปรับปรุงบุคลากรและสถานที่เป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาอย่างหนึ่งที่จะสร้างความศรัทธาให้แก่ผู้ปกครอง

ได้เป็นอย่างดี เพราะการเข้ามาดูมาเห็นสิ่งดี ๆ ของโรงเรียน ย่อมเป็นที่ติดตามประทับใจ และจะได้รับ การกล่าวขวัญจากปากหนึ่งไปสู่ปากหนึ่งได้เป็นอย่างดี

คำานวน บุญเพชรแก้ว (2530 : 40) ได้เสนอวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนไว้ดังนี้

- 1) ติดต่อเยี่ยมเยียนชุมชนอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอ ทั้งในยามปกติและยามเดือดร้อน
- 2) เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ และครุภัณฑ์ ของโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม
- 3) ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อธุรกิจของโรงเรียน และช่วยเหลืองานส่วนตัวตามโอกาสอันสมควร
- 4) ชักชวนและให้โอกาสแก่ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ที่เป็น ประโยชน์ในการปรับปรุงโรงเรียน
- 5) ชักชวนและแต่งตั้งผู้สนใจการศึกษา หรือผู้ที่ประชาชนรักใคร่นับถือมาเป็น กรรมการศึกษาของโรงเรียน
- 6) ติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิด ความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน
- 7) ส่งเสริมครูและนักเรียนให้เห็นความสำคัญของการสร้างความเชื่อถือความ ไว้วางใจจากชุมชนที่มองโรงเรียนในด้านความประพฤติ ความรู้ ความสามารถ และการเป็น แบบอย่างที่ดี
- 8) ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน
- 9) ร่วมมือในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชุมชน

สุนทร จันทตรี (2530 : 136-137) กล่าวว่า วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ควรจะสร้างความสัมพันธ์ดังนี้

- 1) ครูใหญ่ต้องมีความรู้และปฏิบัติตามหลักของการสร้างความสัมพันธ์ คือ
 - 1.1) ต้องทราบความเป็นไปต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อที่จะได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง
 - 1.2) มีการประชุมผู้ปกครองก่อนโรงเรียนเปิด เพื่อชี้แจงนโยบาย แผนงาน และ สิ่งที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนและโรงเรียน
 - 1.3) ออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครอง เพื่อทำความคุ้นเคย ทราบถึงความต้องการของ ผู้ปกครองและบอกให้ทราบถึงความต้องการของโรงเรียนแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาจุดยืนที่เหมาะสม
 - 1.4) เข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีของชุมชน เช่น งานประเพณีของวัด งาน ประจำหมู่บ้าน งานแต่งงาน บวชนาค และงานศพ เป็นต้น

1.5) เสนอรายงานให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน

1.6) สร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมของประชาชนให้มีต่อ

โรงเรียน

1.7) สนับสนุนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการศึกษา และรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมดูแลจัดการศึกษาของโรงเรียน ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ทั้งในด้านการเงิน แรงงาน และกำลังใจ

1.8) สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน หรือท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้เกิดขึ้น มีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางชุมชน ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม

2) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจะต้องทำโดยสม่ำเสมอตลอดไป จึงจะได้ผลเกิดเป็นความสัมพันธ์สนมคุ้นเคยกันขึ้น

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 55-56) กล่าวว่า วิธีการที่โรงเรียนจะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น มีอยู่หลายขั้นตอน โดยอาจเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านหรือผู้ปกครอง แล้วจึงขยายความร่วมมือไปสู่หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) จัดให้มีการประชุมพิเศษผู้ปกครองนักเรียนในวันเปิดภาคเรียน โดยชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการสอน การอบรมปมนิสัย และการพัฒนาต่าง ๆ

2) เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน เช่น มาชมการเรียนการสอน ชมการแสดงของนักเรียน ชมนิทรรศการที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น

3) เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหาบางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น เด็กก้าวร้าว เด็กติดยาเสพติด เป็นต้น

4) ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และมีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน

5) ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากรเรื่องที่เขามีความถนัดและความชำนาญสูง เชิญมาเป็นกรรมการในงานที่โรงเรียนจัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันกีฬา การจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนใจร่วมกัน ถ้าเป็นไปได้อาจเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานของโรงเรียน ทั้งในด้านหลักสูตร อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน

6) จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน และโรงเรียนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นวิธีการสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน เช่น ประชาสัมพันธ์ การเยี่ยมเยียนผู้ปกครอง การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน เพื่อสร้างความคุ้นเคย และทราบถึงความต้องการของผู้ปกครองและได้แลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน ในการหาแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่เหมาะสมต่อไป

1.5 ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานสำคัญงานหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 46) ได้กำหนดขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ 5 งาน ดังนี้

- 1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
- 2) การให้บริการแก่ชุมชน
- 3) การร่วมกิจกรรมของชุมชน
- 4) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
- 5) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

1.5.1 การประชาสัมพันธ์โรงเรียน

สวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ (2542 : 441) ได้ให้ความหมาย การประชาสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการสร้างเสริมความผูกพันทางใจที่ดีต่อกันระหว่างหน่วยงานหรือสถาบัน กับกลุ่มประชาชนเป้าหมาย โดยคำนึงถึงประชาคมดีเป็นสำคัญ

ธวัชชัย เปรมปรีดิ์ (2542 : 46) ได้ให้ความหมาย การประชาสัมพันธ์หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานแบบถาวรระหว่างชุมชนและโรงเรียน เป็นการเสนอข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบเรื่องราว และโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 47) ได้ให้ความหมาย การประชาสัมพันธ์หมายถึง กระบวนการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะเป็นการเสนอให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน หรือได้ทราบข่าวสารของโรงเรียน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน

อาจกล่าวสรุปได้ว่า การประชาสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อให้โรงเรียนกับกลุ่มประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และสนับสนุนร่วมมือซึ่งกันและกัน

การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโรงเรียน หลักการประชาสัมพันธ์ที่ดี มีหลักดังนี้ (กิติมา ปรีดีดิติก, 2532 : 253)

- 1) ผู้ร่วมงานจะต้องเข้าใจเป้าหมาย หน้าที่ของ โรงเรียนในการให้การศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง
- 2) ผู้ทำงานประชาสัมพันธ์จะต้องทราบกฎหมายระเบียบต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ทางการศึกษาที่ตนมีอยู่
- 3) โครงการประชาสัมพันธ์ต้องครอบคลุมชุมชนทั้งหมด
- 4) ต้องมีแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว และรับฟังข้อเสนอจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุงแผนงาน
- 5) ผลสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียน ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อโรงเรียน
- 6) ความสนใจและทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการศึกษา จะทราบได้โดยการอาศัยข่าวสารที่ถูกต้องเท่านั้น
- 7) โครงการประชาสัมพันธ์ จะได้ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับขวัญของคณะครูเป็นสำคัญ
- 8) โครงการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ควรควบคุมกิจกรรมทุกอย่างของโรงเรียนตามอัตราส่วนที่เหมาะสม

Kindred (1976 : 219-220) กล่าวว่าสิ่งที่ผู้ปกครองสนใจเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ คือ ผู้ปกครองสนใจในความก้าวหน้าของนักเรียนและความสำเร็จวิธีของการสอน และสิ่งที่นักเรียนศึกษา พวกเขาต้องการที่จะรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เกี่ยวกับวินัยการศึกษา เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา กำลังที่สอนและวิธีที่ทำให้นักเรียนเรียนดีสำเร็จการศึกษา

การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์โรงเรียนสามารถดำเนินการได้หลายวิธีซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 47-48) กล่าวไว้ดังนี้

- 1) จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน
- 2) จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียน เพื่อให้บริการแก่ผู้มาติดต่อกับโรงเรียน
- 3) จัดเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อมวลชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น ออกรายการทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หรือลงข่าวหนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร เป็นต้น
- 4) จัดประชุมผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจและรับฟังข้อเสนอแนะ

5) จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู หรือสมาคมศิษย์เก่า และเชิญผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่ามาเป็นสมาชิก เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมของสมาคมและประชาสัมพันธ์โรงเรียน

6) การประชาสัมพันธ์ผ่านบุคลากรของโรงเรียน โดยดำเนินการให้ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักเรียน ได้ทราบข่าวสารของโรงเรียน ที่ถูกต้องเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์โรงเรียน

7) การเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียน และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬา การแสดงดนตรี กิจกรรมอาสาพัฒนา ฯลฯ

รวัชชัย เปรมปรีดี (2542 : 47-48) ได้กล่าวถึงวิธีการประชาสัมพันธ์ไว้ดังต่อไปนี้

1) จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน อาจจะทำด้วยการอัดสำเนา เป็นกระดาษแผ่นเดียว แผ่นพับ หรือเป็นเล่มก็ได้ และอาจจะออกเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือภาคเรียนละเล่มก็ได้ แล้วแต่ทางโรงเรียนจะมีค่าใช้จ่ายมากหรือน้อย สำหรับข่าวสารในสิ่งพิมพ์นี้ ก็ควรมีข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน การเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ที่เน้นให้เด็กคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น บุคลากรในโรงเรียนและข่าวอื่น ๆ ที่ชุมชนควรทราบ

2) จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำโรงเรียน เพื่อตอบคำถามและให้ความสะดวกแก่ประชาชนและผู้ปกครองนักเรียนที่มาติดต่อกับโรงเรียน อาจเขียนว่า “ประชาสัมพันธ์” หรือ “ติดต่อสอบถาม” ก็ได้

3) จัดเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนทางสื่อสารมวลชน เช่น เผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับการจัดงานของโรงเรียน การจัดนิทรรศการ การชุมนุมศิษย์เก่า การประชุมผู้ปกครองนักเรียน โดยเขียนข่าวดังกล่าวไปออกวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือลงวารสารต่าง ๆ จะทำให้ประชาชนทราบข่าวสารของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

4) ให้นักเรียนทราบข่าวสารของโรงเรียนที่ถูกต้อง เพื่อที่จะได้ช่วยเผยแพร่ข่าวสารให้ผู้ปกครองและประชาชนทราบต่อไป

5) ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ คณงานการโรง และยามของโรงเรียนได้รับทราบข่าวสารของโรงเรียนที่ถูกต้องด้วย

6) ครูใหญ่และผู้บริหาร คณะครูออกประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง เช่นออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองหรือประชาชนตามบ้าน การไปร่วมกิจกรรม เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นอาจออกไปเยี่ยมเยียนผู้นำในชุมชนหรือบุคคลสำคัญในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ เป็นต้น

7) รับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชน ซึ่งอาจเป็นข้อข้องใจ ข้อเสนอแนะ ข้อบกพร่องของการดำเนินงานภายในโรงเรียน แล้วนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน หรือทำความเข้าใจอันถูกต้อง เพื่อจะได้สร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน

8) เชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนมาชมนิทรรศการ หรือกิจการของโรงเรียน หรือเชิญมาฟังการบรรยายเรื่องที่น่าสนใจ

9) จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า แล้วเชิญผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าเป็นสมาชิก มีการประชุม จัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น

อรรถ ก้าวพานิช (2535 : 33-34) ได้สรุปวิธีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังต่อไปนี้

1) มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ อาจจะตั้งเป็นแผนกหรือฝ่ายประชาสัมพันธ์โรงเรียน

2) กำหนดแผนงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน

3) จัดให้มีการเผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียนโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ผลิตเอกสารสิ่งพิมพ์ หรือขอความร่วมมือจากสื่อมวลชน จัดนิทรรศการผลงานนักเรียน จัดประชุมผู้ปกครอง เป็นต้น

4) การออกพบปะเยี่ยมเยียนผู้ปกครองและประชาชนในวาระที่เหมาะสม

5) จัดให้มีคณะกรรมการการศึกษาหรือที่ปรึกษาโรงเรียน

6) จัดตั้งชมรมหรือสมาคมครูผู้ปกครอง สนับสนุนให้มีสมาคมศิษย์เก่า

7) รวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ปกครองและประชาชน เรื่องที่เกี่ยวกับที่โรงเรียนเผยแพร่ให้ทราบ

8) ควรให้นักเรียน ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ คณงานการ โรงเรียน ได้รับรู้ข่าวสารที่ถูกต้อง เพื่อจะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์

9) โรงเรียนควรจัดกิจกรรม เช่น การแข่งขันกีฬาและกรีฑา การแสดงของนักเรียน จัดงานพิธีรับประกาศนียบัตร จัดงานวันสำคัญ เป็นต้น แล้วเชิญผู้ปกครองและประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม หรือมาเยี่ยมชมกิจกรรมของโรงเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า งานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ เพราะเป็นงานที่จะเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้สะดวกยิ่งขึ้น

1.5.2 การให้บริการแก่ชุมชน

กอบเกียรติ เจริญพานิช (2540 : 26) กล่าวว่า การให้บริการชุมชนของโรงเรียน คือ ให้บริการอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ความรู้ คำแนะนำ และแรงงานของบุคลากร โดยมีหลักว่า บริการให้ทั่วถึง ไม่เลือกบุคคลที่บริการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ข : 21) กล่าวว่า งานการให้บริการชุมชน หมายถึง การบริการที่โรงเรียนให้กับชุมชนตามความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ ได้แก่ การให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล วิชาการ อาชีพ การให้คำแนะนำ คำปรึกษาหารือ การให้บริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุครุภัณฑ์ การให้บริการด้านสวัสดิการเพื่อการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 48) ได้ให้ความหมายของการบริการชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ให้ชุมชนได้เข้ามาใช้บริการด้านต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนเห็นว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ สามารถให้บริการแก่ชุมชนได้ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 ข : 102) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานการให้บริการชุมชนของโรงเรียน ไว้ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ที่โรงเรียนสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้ และข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ทุนทรัพย์ และสถานฝึกงานอาชีพที่อยู่ในชุมชน

2) ประชุมร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับคณะกรรมการการศึกษา หรือผู้นำในชุมชน เพื่อปรึกษาหาแนวทางการให้และรับบริการด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชน

3) ให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน โดยมีการสำรวจผลของการให้บริการเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เกิดผลดี

การให้บริการชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 48-49)

1) จัดบริการด้านอาคารสถานที่ โดยให้ชุมชนใช้สถานที่ของโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้หอประชุมเพื่อจัดงานประเพณี ใช้สนามกีฬาในชุมชน

2) จัดบริการความรู้และข่าวสารให้แก่ชุมชน เช่น จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้จัดการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในชุมชน

3) จัดบริการวัสดุ อุปกรณ์ให้แก่ชุมชน เช่น จัดอุปกรณ์กีฬาให้เยาวชนได้ออกกำลังกาย ให้ชุมชนได้ยืมเครื่องขยายเสียง และอุปกรณ์ไฟฟ้าในการจัดงานประเพณี

4) จัดกิจกรรมนันทนาการ ประเพณี วัฒนธรรม ให้แก่ประชาชนตามโอกาสอันเหมาะสม และตรงตามความต้องการ เช่น จัดแข่งขันกีฬา จัดงานศิษย์เก่า จัดงานประเพณีท้องถิ่น

5) จัดบริการช่วยเหลือให้แก่นักเรียนที่ขาดแคลนในด้านต่าง ๆ เช่น บริการอาหารกลางวัน เครื่องเขียน แบบเรียน ทุนการศึกษา

6) จัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความยากจน โรคภัยไข้เจ็บ การขาดแคลนน้ำ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

สิ่งที่โรงเรียนจะให้บริการแก่ชุมชน นอกเหนือจากการสอนในโรงเรียน มีดังนี้
(กิตติมา ปรีดีติลล, 2532 : 250)

1) ช่วยพัฒนาชุมชน เช่น พานักเรียนไปช่วยทำความสะอาดวัด ถนนหนทาง สร้างถนนหรือซ่อมถนนเข้าหมู่บ้าน ขุดบ่อน้ำ ขุดคูระบายน้ำเข้าไปใช้ในการเกษตร และปลูกต้นไม้ เป็นต้น

2) จัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนรู้จักช่วยตนเอง พึ่งตนเองได้ โรงเรียนอาจจัดได้ตามกำลังที่มีอยู่ เช่น การเพาะเห็ดฟาง การต่อกิ่งต้นไม้ การแก้เครื่องยนต์ การตัดเย็บเสื้อผ้า และการเลี้ยงปลา เป็นต้น โดยคำนึงถึงความสนใจของประชาชน ความต้องการของประชาชน และอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ

3) เผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แก่ชุมชน อาจทำได้ เช่น เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ โทษของยาฆ่าแมลง อันตรายจากการใช้ผงชูรส หรือการใช้สีย้อมผ้า สีผสมอาหาร และผลเสียจากการตัดต้นไม้ทำลายป่า เป็นต้น

4) จัดบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และจัดให้มีการบริการข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น การจัดบริการข่าวสารเหล่านี้ จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างมาก

5) ร่วมมือกับหน่วยราชการอื่น อาจประสานงานกับหน่วยราชการอื่น เพื่อสำรวจอนามัยของชุมชนและให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน เช่น สำรวจโรคภัยไข้เจ็บของประชาชน การหุงต้มอาหารรับประทานอาหารถูกสุขลักษณะหรือไม่ ความสะอาดของบ้านเรือนเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคหรือไม่ ลักษณะของสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนสะอาดหรือถูกสุขลักษณะหรือไม่ เพราะอาจจะแพร่เชื้อโรคได้ง่าย จากการสำรวจอนามัยของชุมชนจะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับอนามัยของชุมชนเพื่อทางโรงเรียนจะได้ร่วมมือกับหน่วยราชการอื่นในการบริการทางด้านสุขภาพและปรับปรุงอนามัยของประชาชนในชุมชนต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การให้บริการแก่ชุมชน เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่โรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน โดยโรงเรียนสามารถให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน เช่น อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในการ

ให้บริการชุมชนนอกจากจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว ยังสามารถช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

1.5.3 การร่วมกิจกรรมของชุมชน

สนอง เครือมาก (2537 : 173) กล่าวว่า การร่วมกิจกรรมของชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนมีความสามารถ และอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 55) กล่าวว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ถือเป็นงานหลักที่มีผลต่อการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนควรจะทำให้ความสำคัญและถือปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะถ้าโรงเรียนกับชุมชนมีการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กันแล้ว ความรู้สึกผูกพัน ความรักใคร่หวงแหนก็ย่อมเกิดขึ้น

สุพล วังสินธุ์ (2531 : 29) ได้กล่าวถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองแบบ คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์การและบุคคล เช่น สมาคมครูผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษาโรงเรียน สมาคมนักเรียนเก่า การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร ข่าวสาร วารสาร หรือจดหมายข่าว

2) การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นส่วนสำคัญที่จะนำโรงเรียนไปสู่เป้าหมาย เช่น ผู้บริหารจะต้องทำความคุ้นเคย และสนิทสนมกับผู้ปกครอง ใช้จิตวิทยาในการทักทายและพูดคุย ก็จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าช่วย เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หวน พันธุ์พันธ์ (2529 : 90) กิติมา ปรีดีคิดถ (2532 : 252-253) และ อรัญ ก้าวพานิช (2535 : 38) มีความเห็นสอดคล้องกันในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน กล่าวว่า ในชุมชนมีกิจกรรมหลายประเภทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่ นักเรียน ฉะนั้น โรงเรียนทั้งครูและนักเรียนควรหาโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน กิจกรรมที่โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในชุมชน ได้แก่

1) กิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน โรงเรียนอาจไม่มีบทบาทมากมายนัก เพียงแต่ให้ความร่วมมือสนับสนุน เช่น การแต่งงาน การบวชนาค ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

2) กิจกรรมทางศาสนา โรงเรียนอาจนำครูและนักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับประชาชนในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การเวียนเทียนวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น

3) จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ เช่น อาจจะร่วมกับประชาชนจัดกิจกรรมกับประชาชนในวันคนตรีสากล วันแรงงานแห่งชาติ เป็นต้น

- 4) จัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ได้แก่ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล กิจกรรมที่ควรจัด เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน เป็นต้น
- 5) จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ นับว่าเป็นกิจกรรมต่อเนื่องและใช้เวลายาว ผู้บริหารและครูอาจมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา และนำบุคลากรในโรงเรียนลงมือปฏิบัติในบางโอกาส เช่น การพัฒนาถนนเข้าสู่หมู่บ้าน ทำคูระบายน้ำ เป็นต้น เพื่อให้มีโอกาสนำมาทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชน
- 6) กิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยอาศัยกิจกรรมการเรียนของนักเรียนเป็นสื่อ คือ การให้นักเรียนไปฝึกปฏิบัติจริงที่บ้าน เช่น การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ วิชาการงานอาชีพ ซึ่งจะส่งเสริมพัฒนาชุมชนในด้านอาชีพและที่อยู่อาศัย
- 7) จัดกิจกรรมประเภทสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า และผู้ปกครองกับนักเรียน หรือเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสนใจในชุมชนตามโอกาส
- ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2528 : 772-773) ได้จัดลักษณะกิจกรรมที่นำโรงเรียนออกสู่ชุมชน ได้ดังต่อไปนี้

- 1) การจัดนิทรรศการภายในชุมชน จุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ได้คุ้นเคยกับท้องถิ่นของตน จะทำให้เกิดสำนึกในเบื้องต้นว่าชุมชนของตนนั้นมีสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาอยู่ไม่น้อย ในโอกาสเช่นนี้โรงเรียนอาจจัดให้นักเรียนและประชาชนทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันด้วยก็ได้
- 2) การจัดสัปดาห์แห่งการทำมาหากิน เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมาก เพราะเป็นการช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นอย่างดี โรงเรียนควรจะทำการศึกษาสัมพันธภาพให้ประชาชนทราบความมุ่งหมายและวิธีการดำเนินการก่อน ความร่วมมือของประชาชนก็จะตามมา
- 3) งานเกษตรชุมชน กิจกรรมนี้ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวที่บ้านของนักเรียนทุกคนและทุกครอบครัว โดยทางโรงเรียนอาจจะแจกพันธุ์พืชผักสวนครัว เช่น ตะไคร้ โหระพา พริก หรือมะเขือให้เด็ก ต่อจากนั้นโรงเรียนจัดแบ่งครูให้รับผิดชอบแต่ละหมู่บ้าน ไปตรวจให้คำแนะนำตามบ้านนักเรียน และถือโอกาสเยี่ยมเยียนประชาชนไปในตัวด้วย โดยให้ครูออกไปเดือนละครั้ง ใช้เวลาในวันสุดสัปดาห์แทนการประชุมสวดมนต์ นอกจากนี้โรงเรียนอาจแจกพันธุ์ไม้ชนิดอื่นที่นักเรียนเพาะชำไว้กับประชาชนอีกก็ได้ กิจกรรมนี้จะสามารถสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้เป็นอย่างดี
- 4) การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชน ในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพงานบ้านในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดบ้าน ที่รับแขก ห้องนอน ห้องครัว เครื่องใช้ภายในบ้าน และ

การสุขภาพิบาล แทนที่ครูจะทำการสอนที่โรงเรียนโดยให้เด็กอ่านจากตำรา การสาธิต หรือการแสดง บทบาทสมมุติ โรงเรียนควรติดต่อกับประชาชนที่บ้านอยู่ใกล้โรงเรียน ขอนำนักเรียนไปฝึกงานที่บ้าน ซึ่งจะเป็นการรู้จักประสบการณ์ตรงเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว ซึ่งจะเป็กิจกรรมที่โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านไปในตัว ทั้งยังสามารถสร้างความประทับใจ และความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

5) การเลี้ยงสัตว์ โรงเรียนที่มีความพร้อมพอที่จะฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักการเลี้ยงสัตว์เล็ก ๆ ที่โรงเรียน เช่น เป็ด ไก่ ห่าน กระจ่าง ได้แล้ว โรงเรียนควรจะได้แจกพันธ์สัตว์ดังกล่าวให้นักเรียนนำไปเลี้ยงที่บ้านบ้าง โดยการวางเงื่อนไขที่เหมาะสม กิจกรรมนี้จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีนักเรียนเป็นสื่อ นำไป และอาจจะกลายเป็นสิ่งที่เพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง นอกจากแจกพันธ์สัตว์ไปแล้ว โรงเรียนควรติดตามผลโดยแบ่งเขตความรับผิดชอบให้ครูไปตรวจเยี่ยมผลงานของนักเรียนที่บ้าน กิจกรรมนี้จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างน่าชื่นชม

6) การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ในชุมชนมีกิจกรรมหลายประเภท เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน ดังนั้นทั้งครู อาจารย์ นักเรียน ควรหาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้กันอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมองเห็นว่าโรงเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน มีวัสดุอุปกรณ์จากโรงเรียนสนับสนุนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม

บีเบ้าะ หะยีสามาอะ (2540 : 28-29) กล่าวว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารและวิสัยทัศน์ที่เป็นไปได้ของโรงเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนย่อมเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากขึ้น โรงเรียนควรมีการร่วมกิจกรรมกับชุมชน ดังนี้

- 1) การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับชุมชน เช่น ไปวัดหรือมัสยิด
- 2) การเข้าร่วมงานในชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบวช งานศพ และงานแต่งงาน เป็นต้น
- 3) การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาท้องถิ่นร่วมกับชุมชน
- 4) มีส่วนร่วมกับชุมชนในการใช้และบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชน
- 5) การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน
- 6) ส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนได้ไปร่วมกิจกรรมของชุมชน
- 7) จัดให้มีวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การร่วมกิจกรรมกับชุมชน โรงเรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมของบุคคลในชุมชน เป็นต้น

1.5.4 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ปรีชา นิพนธ์พิทยา และสุทิน เนียมพลับ (2528 : 58) ได้ให้ความหมายว่าการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนคือการเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเชิญประชาชนร่วมในกิจกรรมงานวันเด็ก วันแม่ หรือวันสำคัญอื่น ๆ ของโรงเรียน การเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากรในโรงเรียน และให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน โดยการช่วยเหลือด้านแรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

ฉกาจ ชันชู (2544 : 44) กล่าวว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม คือ การเปิดโอกาสเชิญชวนให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเชิญประชาชนมาร่วมในกิจกรรม งานวันแม่ หรือวันสำคัญอื่น ๆ ของโรงเรียน การเชิญบุคคลในท้องถิ่น ที่มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากรในโรงเรียน และให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน โดยการช่วยเหลือด้านแรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 50) กล่าวว่า โรงเรียนมีภารกิจในการจัดการศึกษาเพื่อสมาชิกของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนรับรู้ปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับทราบผลกาดำเนินงานจะช่วยให้โรงเรียนและชุมชนมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 ข : 103) ได้กำหนดแนวทางการร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

- 1) ประชุมปรึกษาหารือ เรื่องการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ระหว่างผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการศึกษา กับบุคลากรในโรงเรียนเพื่อกำหนดกิจกรรมที่จะปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งอาจจัดทำเป็นแผนหรือปฏิทินระยะยาว
- 2) โรงเรียนจัดกิจกรรม หรือเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ได้ตกลงกันไว้กับชุมชน โดยประสานงานกับผู้นำชุมชนก่อนดำเนินการจัดกิจกรรม
- 3) มีการประเมินการจัดกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมให้เกิดความร่วมมือ และความเข้าใจที่ดีต่อกันอยู่เสมอ
- 4) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ให้บุคลากรในโรงเรียน นักเรียนและประชาชนในท้องถิ่นทราบอย่างทั่วถึง

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน อาจกระทำดังต่อไปนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 51)

1) เข้าร่วมหรือชมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น การแข่งกีฬา กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมการจัดวันแมลิด กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

2) การปฐมนิเทศนักเรียนใหม่โรงเรียนควรเชิญผู้ปกครองของนักเรียนเข้าใหม่ มาร่วมประชุมในการปฐมนิเทศ เพื่อจะได้ทราบระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน และจะได้ช่วยกัน กวดขันบุตรหลานของตนเองให้ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง

3) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนในรูปของคณะทำงาน ตามควรแก่กรณี

4) การร่วมปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน ชุมชนอาจเข้ามีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนได้ ทั้งทางด้านแรงงาน ความคิด และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้โรงเรียน พัฒนาขึ้นทุกด้าน สามารถดำเนินงานตามภารกิจได้ดียิ่งขึ้น

5) กิจกรรมอื่นๆ โรงเรียนสามารถให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างหลากหลาย แล้วแต่ลักษณะของพื้นที่ กฎ ระเบียบที่กำหนด

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคณะ (2540 : 770-772) ได้เสนอกิจกรรมนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนไว้หลายลักษณะดังต่อไปนี้

1) การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนสามารถจัดได้ทั้งรูปของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ สายอาชีพ และกลุ่มสนใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน ความร่วมมือของผู้บริหารและความต้องการของประชาชน

2) การจัดนิทรรศการ เป็นการแสดงผลงานทางวิชาการของโรงเรียนให้ประชาชนทราบ ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าชมกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน และอาคารสถานที่ของโรงเรียน โดยทั่วไป กิจกรรมนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เห็นผลงานและความสามารถของครูอันจะก่อให้เกิดความศรัทธาต่อโรงเรียนด้วย

3) การจัดงานประจำปีของโรงเรียน เป็นการดึงประชาชนให้เข้าชมกิจการและผลงานของโรงเรียน รวมทั้งการแสดงความสามารถของนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การละคร ฟ้อนรำ ดนตรี และการศึกษา

4) การจัดฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมเยาวชน ลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ หรือยูวเกษตรกร โดยโรงเรียนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดฝึกอบรมขึ้นที่โรงเรียนเป็นการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน และได้รับบริการที่โรงเรียนมีอยู่ เกิดความ

สนิทสนมคุ้นเคยและมองเป็นคุณค่าของโรงเรียนจนกลายเป็นความผูกพันต่อกัน ต่อจากนั้นโรงเรียนก็จะมีพลังประชาชนคอยให้การสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

5) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งโรงเรียนสามารถจัดได้ เช่น

- 5.1) การจัดงานวันขึ้นปีใหม่ โรงเรียนเป็นฝ่ายให้บริการด้านสถานที่ แสงเสียง เครื่องใช้ต่าง ๆ และเชิญชวนให้ประชาชนมาร่วมกิจกรรมโดยนำอาหารมารับประทาน ร่วมกันมีรายการสนุกสนานรื่นเริงตามที่เห็นสมควร และพยายามฟื้นฟูการเล่นของท้องถิ่นด้วย
- 5.2) การจัดงานวันสงกรานต์ นอกจากจัดสงกรานต์แล้ว ควรจัดสงกรานต์ให้คนชรา ภายในหมู่บ้าน มีการเล่นพื้นบ้านและการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ
- 5.3) การจัดงานหล่อเทียนพรรษา นอกจากโรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางในการจัดงานรื่นเริงแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางในการจัดงานบุญงานกุศลด้วย โดยริเริ่มชักชวนประชาชนให้ร่วมทำบุญหล่อเทียนพรรษา จัดตกแต่งเทียนและกระบวนการแห่ไปตามวัดต่าง ๆ

5.4) การจัดงานเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนาโรงเรียนสามารถเป็นผู้นำและชักชวนให้ประชาชนมาร่วมกันเวียนเทียนในตอนกลางคืน ต่อจากนั้นอาจจะจัดให้มีการบรรยายธรรมะ ฉายสไลด์ และภาพยนตร์เกี่ยวกับธรรมะ

5.5) การจัดงานวันลอยกระทง เป็นการฟื้นฟูประเพณีไทย โดยโรงเรียนอาจจะเป็นผู้ริเริ่มพร้อมทั้งให้บริการด้านสถานที่และความสะดวกด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน

6) การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียน โดยการเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้งให้เกียรติยกย่องเพื่อให้เกิดความประทับใจกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น จนกลายเป็นความรู้สึกผูกพันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างแน่นแฟ้น ได้แก่

6.1) กิจกรรมวันไหว้ครู โรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์ หรือเชิญผู้นำทางศาสนาและพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนทุกคนมาร่วมพิธีด้วย

6.2) การจัดวันพ่อและวันแม่ เป็นกิจกรรมที่ให้เกียรติและความสำคัญแก่ประชาชนผู้ปกครองนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยการเชิญพ่อแม่ผู้ปกครองมาในวันดังกล่าวกิจกรรมนี้จะเสริมสร้างความรักความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัว และการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมให้เกียรติยกย่องแก่ประชาชนเป็นผลให้ประชาชนเกิดความประทับใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี

7) การจัดงานแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียน โดยการเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมด้วย

8) เชิญประชาชนมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน ประชาชนบางคนมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ โรงเรียนควรพิจารณาเชิญมาสอนนักเรียนเป็นการให้ความสำคัญและเกียรติแก่ประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลภายในชุมชนได้เข้ามามีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น และในการจัดกิจกรรมโรงเรียนอาจขอความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น แรงงาน ด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ในชุมชนมาสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.5.5 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 56) กล่าวว่า งานการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมของโรงเรียน ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดี เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดงานประจำปี การจัดงานวันปีใหม่และเทศกาลต่าง ๆ การพัฒนาชุมชน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ และคณะ (2540 : 736-768) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนประถมศึกษาต้องตั้งอยู่ในชุมชนจึงจะต้องมีความสัมพันธ์กับสมาชิกของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนได้ คือ

1) กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน เป็นกลุ่มที่จะต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากที่สุด ในฐานะที่เป็นผู้รับ “บริการ” จากโรงเรียนกลุ่มนี้ จะมีจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น และเป็นกลุ่มที่มีผลได้ผลเสีย จากการดำเนินงานของโรงเรียนโดยตรง ความสัมพันธ์กับโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยผ่านทางนักเรียน และสมาคมผู้ปกครองและครู

2) กลุ่มผู้นำของชุมชน กลุ่มนี้สามารถแยกออกได้เป็นหลายกลุ่มย่อย และแต่ละกลุ่มย่อยต่างมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนแตกต่างกันออกไป จึงทำให้กลุ่มนี้โดยส่วนรวมมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนแทบทุกด้าน

3) กลุ่มศิษย์เก่า เป็นกลุ่มที่เกิดจากผลผลิตของโรงเรียน รูปแบบของความสัมพันธ์อาจจะเป็นรูปแบบของสมาคมศิษย์เก่า หรือกลุ่มผู้นำกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดก็ได้

4) กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนประถมศึกษา ในระดับชุมชนมีหลายหน่วยงาน เช่น สภาตำบล เกษตรตำบล

สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อยได้หลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีระดับและรูปแบบของความสัมพันธ์กับโรงเรียนที่แตกต่างกันออกไป เช่น

1) วัด หรือกลุ่มทางศาสนา

2) กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนักธุรกิจจะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในหลายบทบาท ทั้งในด้านผู้รับและผู้ให้ กล่าวคือ โรงเรียนอาจเป็นลูกค้าของนักธุรกิจในด้านการจัดซื้อวัสดุ สิ่งของ บริการ

ของธนาคาร ในขณะเดียวกัน โรงเรียนอาจจะต้องขอความช่วยเหลือด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ หรือ วิทยากรจากกลุ่มนี้ก็ได้

3) กลุ่มผู้มีอิทธิพล ซึ่งหมายรวมถึงผู้มีอิทธิพลด้านความคิดและการดำเนินงานของ สมาชิกในชุมชน ได้แก่ผู้มีความรู้สูง ผู้อาวุโสหรือผู้มีฐานะดี กลุ่มนี้จะเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมเกี่ยวกับงานประเพณีของชุมชน

นอกจากกลุ่มผู้นำที่กล่าวมาแล้ว ยังมีกลุ่มย่อยอื่น ๆ อีก เช่น กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกร พ่อค้า ข้าราชการ และกลุ่มนักการเมือง การดำเนินงานของโรงเรียนให้ก้าวหน้าขึ้นจะต้อง มีการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งการร่วมเป็นไปได้หลายรูปแบบ และหลายระดับ สำหรับกลุ่มผู้นำอาจจะมีรูปแบบในกรณีมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนได้หลาย ประการ เช่น

1) การให้ข้อมูล ในบทบาทประการนี้ กลุ่มผู้นำจะเป็นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ทาง โรงเรียนต้องการ เช่น ปัญหาและความต้องการของชุมชน แหล่งทรัพยากร สภาพเศรษฐกิจของ ชุมชน เจตคติของชุมชนต่อการศึกษา โรงเรียนได้มาโดยการสอบถาม

2) การให้คำปรึกษา ในการกำหนดแผนนโยบายหรือการดำเนินงานของ โรงเรียน ในบางครั้งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถเฉพาะด้านของบุคคลที่อยู่ภายนอกโรงเรียน โดย การไปขอความเห็นจากกลุ่มผู้นำเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน

3) เป็นแหล่งทรัพยากร ในการดำเนินงานของโรงเรียนนั้น ถ้าหากโรงเรียนจะ ยึดถือเองงบประมาณของทางราชการแต่เพียงอย่างเดียวก็ทำได้ แต่ยังมีกิจกรรมบางอย่างที่ หากสามารถทำได้แล้ว โรงเรียนจะพัฒนาไปได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เร็วขึ้นกว่าอาศัย งบประมาณของทางราชการแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้บริหารต้องอาศัยกลุ่ม ผู้นำของชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรทางการบริการ โรงเรียน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่นในชุมชนนั้นนอกจากจะมี โรงเรียน วัด ศาสนสถานตั้งอยู่แล้วยังมีหน่วยงานอื่น เช่น เกษตร สาธารณสุข พัฒนาชุมชน ไปรษณีย์ ไฟฟ้า ประปา ธนาคาร สภาตำบล และสมาคมต่าง ๆ ได้เข้ามาให้บริการแก่ประชาชน บาง หน่วยงานก็จัดตั้งเป็นสำนักงานถาวรมีเจ้าหน้าที่ประจำ บางหน่วยงานก็ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาให้บริการ เป็นครั้งคราว จำนวนหน่วยงานจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดและจำนวนประชากรของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งทั้งนี้เพื่อเป็นการประสานประโยชน์ซึ่งกัน และกัน เพื่อเป็นการดึงหน่วยงานอื่นให้เข้ามามีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของ โรงเรียน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนและประชาชน การสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจ ทำได้ในลักษณะต่อไปนี้

- 1) การสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่น
- 2) การให้บริการด้านอาคารสถานที่ เมื่อมีหน่วยงานมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยอาคารสถานที่ของโรงเรียนเพื่อกิจกรรมบางอย่าง เช่น สาธารณสุข เกษตร พัฒนาชุมชน หรือ ฝ่ายปกครอง โรงเรียนก็ควรอำนวยความสะดวกและบริการในเรื่องต่าง ๆ ในฐานะเจ้าของสถานที่เป็นอย่างดีด้วย
- 3) การดึงหน่วยงานอื่นเข้าสู่โรงเรียน ในกรณีที่โรงเรียนมีห้องเรียนว่างอยู่อาจจะให้หน่วยงานอื่นใช้เป็นสำนักงานชั่วคราว เช่น จัดตั้งเป็นหน่วยบริการอนามัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เยาวชน ที่ทำการเกษตรตำบล ยุวเกษตร หรือสภาตำบล นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันแล้วโรงเรียนจะได้รับประโยชน์เป็นอย่างมากจากบริการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานดังกล่าว รวมทั้งความร่วมมือในด้านบุคลากรและสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ ประชาชนได้รับความสะดวกที่จะใช้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนได้เข้ามาใกล้ชิดโรงเรียนมากยิ่งขึ้น
- 4) การประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรมหรือให้บริการในโรงเรียนแก่นักเรียนและประชาชน เช่น สาธารณสุข มาให้บริการตรวจสุขภาพ ปลูกฝี ฉีดวัคซีน การบริหาร ทารก หรือสาธิตในโรงเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ขยายพันธุ์พืชหรือทำปุ๋ยหมัก พัฒนาการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กลุ่มออมทรัพย์หรือกลุ่มแม่บ้าน ธนาคารส่งเจ้าหน้าที่มารับฝากเงินจากนักเรียนและประชาชนเป็นประจำทุกเดือน
- 5) ร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นและขอเชิญมา เช่น ร่วมแสดงนิทรรศการ จัดการแสดงละคร ฟ้อนรำ คอนเสิร์ต กีฬาไปร่วมด้วย เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมขึ้นบาง หน่วยงานอื่นก็จะมาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนเช่นกัน
- 6) ช่วยสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่นโดยอาศัยนักเรียน เช่น ช่วยส่งจดหมายให้กับประชาชนในชุมชนซึ่งอยู่นอกเขตการจ่ายของไปรษณีย์ ช่วยส่งข่าวสาร หนังสือของหน่วยงานอื่นให้กับประชาชน ให้นักเรียนช่วยชักชวนผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น แม้กระทั่งการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร สภาจังหวัดหรือสภาเทศบาลก็ตาม หากโรงเรียนจะช่วยรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้มากขึ้นก็ย่อมจะทำให้ได้โดยให้นักเรียนชักชวนผู้ปกครอง ญาติ คนที่รู้จักไปลงคะแนนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การช่วยสนับสนุนให้หน่วยงานอื่นสามารถปฏิบัติงานได้สะดวกนั้น จะทำให้หน่วยงานต่างๆ มองเห็นคุณค่าของโรงเรียนมากขึ้น

พิสิฐ พิษานนท์ (2530 : 108) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ดังต่อไปนี้

- 1) จัดกิจกรรมตามความต้องการของท้องถิ่น

2) ผู้บริหารและคณะครูควรมีคุณธรรม อ่อนน้อมถ่อมตน มารยาทดี ไม่ดูหมิ่นประชาชน

3) ผู้บริหารและครูควรเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

4) ผู้บริหารและคณะครูควรระวังการกระทำใด ๆ ที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ตัวเองและโรงเรียน

5) ผู้บริหารไม่กระทำท่าทียกตนข่มท่าน

6) ผู้บริหารและคณะครูต้องรู้กาลเทศะ

โสภณ เพ็ชรพวง (2533 : 45-46) ได้เสนอแนวทางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ในลักษณะต่อไปนี้

1) การให้บริการด้านอาคารสถานที่ เมื่อหน่วยงานอื่นมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยอาคารสถานที่ของโรงเรียนเพื่อกิจกรรมบางอย่าง เช่น สาธารณสุข เกษตร พัฒนาชุมชน เป็นต้น โรงเรียนก็ควรอำนวยความสะดวกและบริการในเรื่องต่าง ๆ ในฐานะเจ้าของสถานที่เป็นอย่างดีด้วย

2) การสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่น

3) การดึงหน่วยงานอื่นเข้าสู่โรงเรียน ในกรณีที่โรงเรียนมีห้องเรียนว่างอยู่อาจจะให้หน่วยงานอื่นยืมใช้เป็นสำนักงานชั่วคราว เช่น จัดตั้งเป็นหน่วยงานบริการอนามัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์เยาวชน สภาค่าบาล เป็นต้น นอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว โรงเรียนจะได้รับประโยชน์เป็นอย่างมากจากบริการต่าง ๆ ของหน่วยงานดังกล่าว รวมทั้งความร่วมมือในด้านบุคลากรและสิ่งสำคัญยิ่ง คือ ประชาชนได้รับความสะดวกที่จะใช้บริการของหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนได้เข้ามาใกล้ชิดกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

4) การประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรมหรือให้บริการในโรงเรียนแก่เด็กนักเรียนและประชาชน เช่น สาธารณสุขมาให้บริการตรวจสุขภาพ ปลูกฝี ฉีดวัคซีน เกษตรตำบลมาทำแปลงสาธิตในโรงเรียนให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ขยายพันธุ์พืช พัฒนาการมาตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ธนาคารส่งเจ้าหน้าที่มารับฝากเงินจากนักเรียนและประชาชนประจำทุกเดือน เป็นต้น

5) ร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นและขอเชิญมา เช่น ร่วมแสดงนิทรรศการ จัดการแสดงละคร ฟ้อนรำ คนตรี กีฬา เป็นต้น เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมขึ้นบ้าง หน่วยงานอื่นก็จะมาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนเช่นกัน

6) ช่วยสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่น โดยอาศัยนักเรียน เช่น ช่วยส่งจดหมายให้กับประชาชนในชุมชน ช่วยส่งข่าวสาร หนังสือของหน่วยงานให้กับประชาชน ให้ นักเรียนชักชวนผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น เป็นต้น การช่วยสนับสนุนให้

หน่วยงานอื่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมทำให้หน่วยงานนั้นๆ มองเห็นคุณค่าของโรงเรียนและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อก่อประโยชน์ต่อนักเรียนและประชาชนในชุมชน เพราะการทำงานที่หลายฝ่ายมีความสามัคคีกัน ย่อมทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

1.6 บทบาทของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พิธีฐ พิชณานนท์ (2530 : 110-121) กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีดังนี้

- 1) มีหน้าที่ในการวางแผน การวางแผนเป็นการวางแผนแนวทางในการปฏิบัติงานช่วงระยะเวลาหนึ่ง ไปยังระยะเวลาหนึ่งที่ต้องการและให้ผลนั้นออกมาได้ตามวัตถุประสงค์ในอนาคต รวมทั้งมีการกำหนดไว้ด้วยว่าจะทำด้วยวิธีใด ให้ใครเป็นผู้กระทำ จะทำเมื่อเมื่อไหร่และที่ไหน
- 2) มีหน้าที่ในการจัดองค์การ เป็นการจัดระเบียบงานโดยการกำหนดภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) มีหน้าที่ในการควบคุมและสั่งการ เป็นการใช้บทบาทหน้าที่ในสถานะผู้บริหารดูแลหรือสั่งงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมาย
- 4) มีหน้าที่ในการตัดสินใจ การตัดสินใจในการดำเนินงานตามขั้นตอนที่วางไว้นั้นเป็นอำนาจประการหนึ่งของผู้บริหารที่ควรมี และการตัดสินใจดำเนินงานนั้นถ้าไม่มีหลักการและเหตุผลเข้ามาช่วยในการตัดสินใจแล้ว ผลงานที่ออกมานั้นอาจล้มเหลวก็ได้
- 5) มีหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน การติดต่อประสานงานเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของผู้บริหารที่ต้องกระทำ ทั้งนี้เพื่อจัดประเภทของงานต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กัน ทั้งในด้านหน่วยงานต่อหน่วยงาน บุคคล วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น
- 6) มีหน้าที่ควบคุมงาน การควบคุมเป็นงานหนึ่งของผู้บริหาร ถ้าผู้บริหารขาดการควบคุมแล้ว งานอาจจะไม่เกิดผลสำเร็จหรือเกิดการล่าช้าได้ การควบคุมนั้นผู้บริหารจะต้องดำเนินการควบคุมตามแผนที่วางไว้ โดยทำเป็นปฏิทินการดำเนินงานในแต่ละปี และควรจะมีการควบคุมเป็นระยะ ๆ
- 7) มีหน้าที่ทางการเงิน เงินเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการบริหาร เพราะเงินสามารถทำให้การดำเนินงานคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ถ้าโรงเรียนใดมีเงินใช้จ่ายมากอำนาจใน

การซื้ออุปกรณ์และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนก็ย่อมมีมาก ผลการเรียนก็จะดีกว่า โรงเรียนที่มีวัสดุอุปกรณ์การสอนน้อย

ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2530 : 82-83) ได้เสนอวิธีการที่โรงเรียนมีบทบาทร่วมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

1) จัดให้มีกรรมการของโรงเรียนเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
 2) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้อาคารสถานที่ อุปกรณ์ต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น เป็นที่ประชุมจัดงานตามโอกาสต่าง ๆ เป็นที่สอนหนังสือเผยแพร่ข่าวสารการศึกษา เป็นต้น
 3) จัดการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับความต้องการของชุมชน เพื่อเด็กจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4) ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นสร้างความสัมพันธ์ เช่น

4.1) ใช้แหล่งวิทยากรในท้องถิ่นตามธรรมชาติ

4.2) ใช้แหล่งวัฒนธรรม เช่น วัด โบราณสถาน ศิลปพื้นบ้าน

4.3) ใช้แหล่งบุคลากรในท้องถิ่น เช่น ผู้ชำนาญในอาชีพ พระสงฆ์ แพทย์

พยาบาล ฯลฯ

4.4) ใช้อุปกรณ์ที่หยิบยืมกันได้จากชุมชน ในทำนองเดียวกันชุมชนก็หยิบยืมอุปกรณ์ที่โรงเรียนมีอยู่ไปใช้ได้

4.5) ใช้สื่อมวลชนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน เช่น สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์

5) จัดกิจกรรมต่างๆ โดยให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในโรงเรียน เช่น จัดกีฬา นิทรรศการ กิจกรรมของนักเรียน เป็นต้น

6) จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น เทศกาลต่าง ๆ การทำบุญตักบาตร การจัดงานเยาวชน สมาคม และกลุ่มสนใจต่าง ๆ ผู้บริหารเป็นบุคลากรที่ชุมชนให้ความเชื่อถือ ดังนั้นผู้บริหารจะมีบทบาทสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน และในบางครั้งผู้บริหารจะเป็นผู้ริเริ่มที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทางที่ดี มีประโยชน์แก่ชุมชนได้

กิติมา ปริดีคิลก (2532 : 241-242) ได้เสนอวิธีการที่โรงเรียนมีบทบาทร่วมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

1) นำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน โรงเรียนในฐานะเป็นสถาบันทางการศึกษา ควรจะเป็นผู้นำความรู้ที่แปลกใหม่ และสามารถทำให้สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้นเข้าสู่ชุมชน โดยอาจจะทำได้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น นักเรียน สมาคมผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น

การปรับปรุงวิธีการประกอบอาชีพให้ดีขึ้น การศึกษาอาชีพใหม่ ๆ ของชุมชนขึ้น

2) เป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้เป็นแหล่งสำหรับการศึกษาค้นคว้าวิชาการและวิชาชีพ และถ้าหากจำเป็น โรงเรียนควรจัดเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับให้ความรู้แก่ชุมชนไว้ด้วย

3) เป็นศูนย์พัฒนาชุมชนในการพัฒนาชุมชน รัฐไม่สามารถจะจัดหน่วยงานพัฒนาชุมชนให้ครบทุกตำบล หมู่บ้าน โรงเรียนซึ่งมีความพร้อมอยู่แล้วทั้งในด้านสถานที่และบุคลากร ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์หรือประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ด้านอาชีพ อนามัย การสหกรณ์ เป็นต้น

4) เป็นแหล่งส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม หน้าที่ของโรงเรียน คือ การส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรม ดังนั้น โรงเรียนจึงควรจะได้ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่นี้ อาจจะโดยการอำนวยความสะดวก หรือเป็นตัวกลางในการรวบรวม ประกวดหรือจัดงานเกี่ยวกับประเพณีหรือวัฒนธรรมของชุมชน

5) เป็นศูนย์กลางการดำเนินงานของราชการ โรงเรียนที่กระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นจำนวนมากในระยะเวลาที่ผ่านมาประสบกับปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนลดลง ทำให้อาคารว่างลง หากปล่อยให้ทิ้งจะทำให้เกิดการสูญเปล่า ดังนั้น เพื่อให้การใช้อาคารเหล่านี้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ควรจะได้ใช้ให้เป็นที่ทำงานของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง เช่น เป็นที่ทำการของอนามัยตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น ดังนั้น โรงเรียนในอนาคตจึงอาจจะมีหน่วยงานอื่นที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันหลายหน่วยงานก็ได้

6) เป็นสถานฝึกอาชีพ บทบาทนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับเป็นแหล่งวิทยาการแต่เน้นหนักเฉพาะงานอาชีพที่เห็นว่าเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นแต่เพียงอย่างเดียว โดยการฝึกอาชีพนั้นควรเป็นการฝึกที่มีระยะไม่นานนัก

จากข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาทของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนต้องตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาก และคอยกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนออกไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน เพื่อความร่วมมือที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.7 ปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พิสิฐ พิษณานนท์ (2530 : 152)กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้

- 1) ฐานะของผู้ปกครอง ส่วนมากประชาชนในชุมชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ การที่จะให้ความสนใจและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนย่อมมีไม่เต็มที่
- 2) สถานที่พักอาศัยของชนบทนอกเมืองจะอยู่ห่างกันมาก การเดินทางไปมาจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก
- 3) ผู้ปกครองมักจะมีค่านิยมที่ว่าการศึกษาเล่าเรียนของบุตรนั้น โรงเรียนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบดูแลแต่เพียงฝ่ายเดียว
- 4) ความเคารพในอาชีพครูของประชาชนมีสูง จึงทำให้เกิดความเกรงใจ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่ตรงข้ามกับความคิดเห็นของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนขาดข้อมูลของท้องถิ่นที่สมบูรณ์
- 5) ประชาชนขาดความสนใจในเรื่องราวของโรงเรียน ขาดความรู้ ความเข้าใจ จึงทำให้ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ดังนั้นความร่วมมือจึงน้อยลง

บีเบ้าะ หะยีสามาอะ (2540 : 42-43) กล่าวว่า ปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สามารถแยกปัญหาออกเป็นงานด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์
 - 1.1) ปัญหาเกิดจากผู้บริหารไม่พยายามปรับตัวเข้าหาชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนน้อยมาก
 - 1.2) ปัญหาเกิดจากงบประมาณ โรงเรียนส่วนใหญ่มีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการประชาสัมพันธ์
 - 1.3) วิธีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนยังทำไม่ได้หลากหลาย ผู้บริหารมองข้ามวิธีการที่ง่าย ๆ เช่น การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ ไม่เคยจัดกิจกรรมแสดงผลงานของนักเรียนหรือจัดกิจกรรมประกวด
 - 1.4) การสื่อสารระหว่างผู้บริหารกับชุมชนไม่สามารถทำให้ชุมชนเข้าใจได้
- 2) ปัญหาด้านการให้บริการแก่ชุมชน
 - 2.1) โรงเรียนไม่ได้แจ้งแผนการให้บริการแก่ชุมชน ทำให้ชุมชนไม่ทราบว่าโรงเรียนมีบริการด้านใดบ้าง
 - 2.2) โรงเรียนไม่พร้อมที่จะให้บริการ เนื่องจากอาคารสถานที่หรือบริเวณโรงเรียนไม่อำนวย สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ที่ให้ผู้ชมชนเข้ามาใช้บริการ
 - 2.3) การจัดบริการยังทำได้ไม่หลากหลาย บริการไม่เป็นที่สนใจหรือตรงตามความต้องการของชุมชน

3) ปัญหาการร่วมกิจกรรมของชุมชน

- 3.1) ภารกิจของผู้บริหารมีมาก จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนไม่มีเวลาให้กับชุมชน
- 3.2) ผู้บริหารมุ่งเน้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมาก โดยไม่เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนไปร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน
- 3.3) การวางตัวของผู้บริหารโรงเรียนไม่เป็นที่ศรัทธาของชุมชน เช่น เมาสุรา ชูสาว เป็นต้น
- 3.4) ผู้บริหารโรงเรียนขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน และทำตัวไม่เป็นที่ประทับใจของชุมชน
- 3.5) โรงเรียนไม่มีวัสดุอุปกรณ์หรืองบประมาณเพื่อสนับสนุนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

4) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

- 4.1) คนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญต่อโรงเรียน เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่อยากจนช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรมในโรงเรียน
- 4.2) ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของชุมชน และไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้การประสานงานเพื่อขอความร่วมมือยังไม่ดีเท่าที่ควร
- 4.3) โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน คนในชุมชนไม่สะดวกต่อการมาร่วมกิจกรรม

5) งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

- 5.1) ภาพพจน์ของโรงเรียนยังไม่เป็นที่ศรัทธาของชุมชนและหน่วยงานอื่น
- 5.2) ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของชุมชนและหน่วยงานอื่น ไม่ได้มอบหมายหรือกระจายงานให้กับคณะครูในโรงเรียนปฏิบัติงานด้านนี้โดยเฉพาะและไม่อุทิศเวลาให้กับชุมชน อีกทั้งยังขาดทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนและหน่วยงานอื่น

5.3) การดำรงตำแหน่งของผู้บริหารต้องโยกย้ายอยู่เป็นประจำ ผู้บริหารคนใหม่มาต้องใช้เวลาในการศึกษาสภาพชุมชน จึงจะเข้าใจสภาพชุมชนได้

อัญญาธ สุวัทธิ (2546 : 71) ได้กล่าวว่า ปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แยกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรกเป็นปัญหาที่เกิดจากทางโรงเรียน เช่น เกิดจากระเบียบข้อบังคับของทางโรงเรียน โรงเรียนขาดแคลนทรัพยากร โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และประชาชนขาดความศรัทธาในตัวครู ส่วนประเด็นที่สอง เป็นปัญหาที่เกิดจากทางชุมชน คือ ความแตกต่างกันทางภาษา ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ชุมชนไม่ดี และผู้บริหารระดับท้องถิ่นไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นผู้บริหาร

โรงเรียนจะต้องรีบแก้ไขโดยด่วน เพื่อให้การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนมีประสิทธิภาพ
เต็มที่

หวน พันธุ์พันธ์ (2528 : 130-131) ได้สรุปปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน
กับชุมชน ไว้ดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร บุคลากร ผู้ปกครองนักเรียน และ
ประชาชนในชุมชน ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนขาดมนุษยสัมพันธ์
ประพฤติน่าไม่เหมาะสมกับการเป็นปวงชนบุคคล จึงทำให้ผู้ปกครองและประชาชนไม่มีความ
ศรัทธา ส่วนปัญหาที่มาจากผู้ปกครองและประชาชนนั้นส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากความยากจน ต้อง
ใช้เวลาในการประกอบอาชีพ

2) ปัญหาเกี่ยวกับการเชิญผู้ปกครองหรือประชาชนมาโรงเรียน พบว่าโรงเรียนได้
จัดทำให้เป็นกิจลักษณะ ไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมที่จะให้ผู้ปกครองและประชาชนได้มีส่วนร่วมมากนัก

3) ปัญหาโรงเรียนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนได้ไม่เต็มที่ มีสาเหตุมาจากการขาด
ครุและเครื่องมือในการสอนวิชาชีพแก่ประชาชน ครูมีชั่วโมงสอนมากและมีบ้านพักอยู่ห่างจาก
โรงเรียน ขาดแหล่งทุนที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมให้ความช่วยเหลือชุมชน

4) ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนได้ไม่
เต็มที่เพราะสภาพของประชาชนยากจนและต้องใช้เวลาประกอบอาชีพ และประชาชนในชุมชนไม่มี
ความมั่นใจที่จะมาเป็นวิทยากรให้แก่โรงเรียนได้

5) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน มักจะอยู่ที่
โรงเรียน ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเพื่อประกอบกิจกรรมตาม
ความจำเป็น

6) ปัญหาใช้ทรัพยากรในชุมชน มักจะเป็นปัญหาที่ขาดแหล่งทรัพยากร หรือถ้ามีก็
จะนิยมใช้กันน้อย ดังนั้นโรงเรียนควรส่งเสริมและสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน แล้วนำไปใช้ให้
เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้มากที่สุด

7) ปัญหาเกี่ยวกับการออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรม
ต่าง ๆ ของชุมชน มักจะอยู่ที่ตัวครูไม่สามารถออกไปเยี่ยมเยียนได้ เพราะต้องทำงานหนัก บ้านพัก
อยู่ไกลจากโรงเรียน อุปนิสัยครูไม่ชอบงานสังคม นอกจากนี้บ้านของผู้ปกครองอยู่ห่างไกล เดินทาง
ไม่สะดวก และออกไปเยี่ยมแล้วอาจจะไม่พบผู้ปกครองได้ตามที่ต้องการ

8) ปัญหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มักเป็นปัญหาจากโรงเรียนไม่มี
เงินทุนเพียงพอที่จะให้มีสิ่งพิมพ์ และขาดวิธีการประชาสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น

สำหรับ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2528 : 131-132) กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 245) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

1) ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อของชุมชน การแสดงออกในการยอมรับหรือไม่ยอมรับในการศึกษาถึงรายละเอียดต่าง ๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2) ลักษณะของประชากรในชุมชน จะเห็นว่าระดับการศึกษาในชุมชนหนึ่ง ๆ นั้น ประชาชนแต่ละคนจะมีพื้นฐานการศึกษาแตกต่างกัน โรงเรียนต้องให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เมื่อพ่อแม่และผู้ปกครองเข้าใจ โรงเรียนได้ถูกต้อง เขาก็จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนโรงเรียน ซึ่งจะเป็ผลดีต่อเด็กนักเรียนและชุมชน

3) การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน โรงเรียนต้องคำนึงถึงกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนด้วย เพราะชุมชนหนึ่งจะมีบุคคลต่างกลุ่มกัน โรงเรียนต้องใช้วิธีการในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลแต่ละกลุ่มแตกต่างกันไปแล้วแต่ความเหมาะสม

4) โรงเรียนต้องศึกษารายละเอียด เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ผ่านมามีประสบความสำเร็จเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานหรือไม่ ประชาชนให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน หรือมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนหรือไม่ โรงเรียนต้องเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ในอดีตและปัจจุบันในเรื่องดังกล่าว เพื่อหาทางแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้อง

5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นเรื่องค่อนข้างยากเพราะโรงเรียนต้องให้ความรู้ เปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติของประชาชนในชุมชนให้มีความเห็นคล้อยตาม ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาและความอดทน ประกอบกับโรงเรียนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดเป้าหมาย การวางแผนการปฏิบัติงาน และมีการประเมินผลเพื่อจะได้รู้ผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ มีวิธีการแก้ปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ถ้าโรงเรียนปฏิบัติตามวิธีดังกล่าว การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุจุดมุ่งหมายในที่สุด

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แยกได้ 2 ประเด็น ได้แก่ประเด็นแรกเป็นปัญหาที่เกิดจากทางโรงเรียน เช่น เกิดจากข้อบ่งคับของทางโรงเรียน การขาดแคลนทรัพยากร ประชาชนขาดศรัทธาในตัวครู ส่วนประเด็นที่สองเป็นปัญหาที่เกิดจากชุมชน เช่น ความแตกต่างของภาษา สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนไม่ดี ผู้นำชุมชนไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร ซึ่งเป็นปัญหาที่ทางโรงเรียนต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อมูลพื้นฐานและสภาพของชุมชนและโรงเรียนวัดเขาพระนันท

2.1 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพของบ้านปากน้ำท่าทอง ประวัติความเป็นมา

คำว่า “ตำบลท่าทอง” มาจากคำว่า “เมืองท่าทอง” ซึ่งในสมัยก่อนเมืองท่าทองมีความเจริญรุ่งเรืองมาก เพราะมีการค้าขายกับเมืองศิริรัฐนิคม เมืองไชยา และเมืองจีน ต่อมาเมืองท่าทองได้ย้ายมาตั้งที่บ้านสะทอน โดยมีแม่น้ำท่าทองไหลผ่าน ดังนั้นได้ชื่อว่าปากน้ำท่าทอง เป็นเพราะชุมชนบริเวณนี้มีที่ตั้งอยู่ปลายปากน้ำ จึงได้ชื่อปากน้ำท่าทอง (ปรีชา อัยยะวารกุล (สัมภาษณ์), 24 พฤศจิกายน 2548)

ที่ตั้ง

ชุมชนบ้านปากน้ำท่าทองตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ในอำนาจการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะห่างจากตัวอำเภอ 14 กิโลเมตร (วิระพงศ์ วะภรณ์ (สัมภาษณ์), 24 พฤศจิกายน 2548)

สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

บ้านปากน้ำท่าทองมีประชากรทั้งหมด 981 คน เป็นผู้หญิง 499 คน ผู้ชาย 482 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 100 มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือญาติที่มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

อาชีพและรายได้

เนื่องจากพื้นที่ล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำและทะเล ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการประมง เช่น เลี้ยงหอยแครง หอยนางรม หอยแมลงภู่ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา และทำสวน (ไม้กึ่งครัวเรือน) รายได้เฉลี่ยประมาณ 10,000 บาท/เดือน/ครอบครัว (ปรีชา อัยยะวารกุล (สัมภาษณ์), 24 พฤศจิกายน 2548)

เรื่องของการศึกษาผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ในท้องถิ่นมีประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ 4 อย่างคือ

1. ประเพณีทำบุญเดือน 3 (ตรุษจีน)
2. ประเพณีทำบุญเดือน 5 (สงกรานต์)
3. ประเพณีทำบุญเดือน 9 (สารทจีน)
4. ประเพณีทำบุญเดือน 10 (รับ-ส่งตายาย) (โรงเรียนวัดเขาพระนันท, 2548 : 5)

2.2 ข้อมูลพื้นฐานและสภาพโรงเรียนวัดเขาพระนົม

สภาพทั่วไปของสถานศึกษา

โรงเรียนวัดเขาพระนົม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จัดตั้งเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2483 จัดตั้งการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ขยายโอกาสทางการศึกษา)

ข้อมูลนักเรียน

มีนักเรียนจำนวน 311 คน โดยแยกเป็นเพศชาย 182 คน เพศหญิง 149 คน จัดห้องเรียนเป็น 11 ห้อง เป็นห้องเรียนระดับปฐมวัย 2 ห้องเรียน ห้องเรียนระดับประถมศึกษา 6 ห้องเรียน และห้องเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ห้องเรียน เฉลี่ยนักเรียนต่อห้องเรียน ห้องละ 30 คน

ข้อมูลครูและบุคลากร

มีบุคลากรในโรงเรียน จำนวน 16 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร 1 คน ครูประจำปฏิบัติการ สอน 15 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน โดยจำแนกเป็นเพศชาย 7 คน เพศหญิง 9 คน ครูมีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี 1 คน ปริญญาตรี 15 คน อายุเฉลี่ยของครู 43 ปี และประสบการณ์การทำงานของครูเฉลี่ย 20 ปี

ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร

พื้นที่ของโรงเรียนมีประมาณ 10 ไร่ 2 งาน 19 ตารางวา มีอาคารเรียน 2 หลัง อาคารชั่วคราว 1 หลัง มีห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี ห้องกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ห้องพยาบาล ห้องแนะแนว อย่างละ 1 ห้อง ทุกห้องอยู่ในสภาพที่พอใช้งานได้ มีสนามฟุตบอล 1 สนาม สนามบาสเก็ตบอล 2 สนาม มีระบบประปาในโรงเรียนน้ำพอใช้ มีอุปสรรคขาดแคลนน้ำดื่มบ้างในหน้าแล้ง (โรงเรียนวัดเขาพระนົม, 2547)

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่ง ผู้วิจัยจึงรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์มาใช้สนับสนุน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทฤษฎีการกระทำทางสังคม ทฤษฎีการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีแรงจูงใจ ในแต่ละทฤษฎีสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ยาใจ พงศ์บริบูรณ์ (2537 : 9) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยประเภทหนึ่งที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกรรวมทั้งมีการวิเคราะห์วิจารณ์ จากการใช้วงจรใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ การดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะเป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาสภาพการของสิ่งที่ได้ศึกษาอย่างมีคุณภาพซึ่งสอดคล้องกับ ศ.วาสนา ประवालพฤษ์ (2542 : 13) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเน้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน อันเนื่องมาจากความร่วมมือกันของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการคิดร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน และประเมินร่วมกัน ในอันที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาสังคม

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยที่มีกระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยมีผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อแสวงหาแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

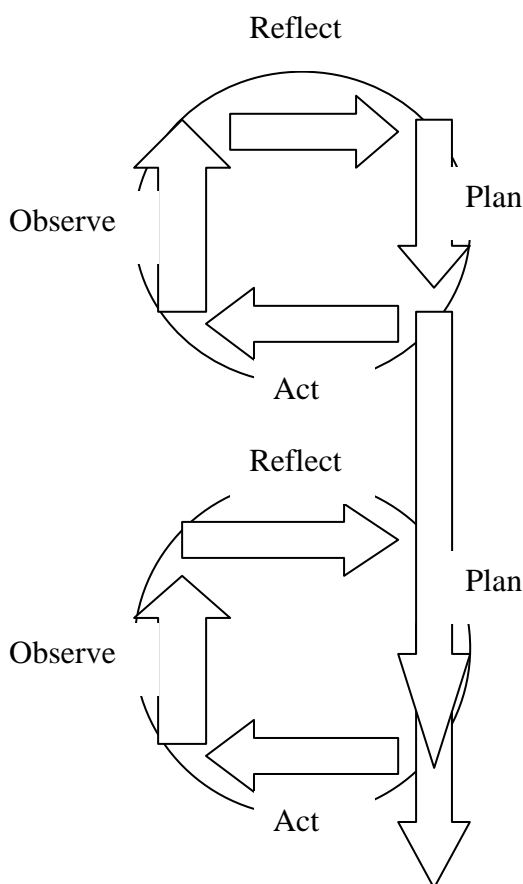
ยาใจ พงศ์บริบูรณ์ (2537 : 84-91) ได้เสนอแนะขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาสำคัญที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องใดบ้าง

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Act) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในชั้นวางแผนงานมาดำเนินการ เมื่อลงมือปฏิบัติต้องใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ประกอบไปด้วย โดยรับฟังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการปฏิบัติจะเป็นข้อมูลย้อนกลับว่าแผนที่วางไว้นั้นสามารถปฏิบัติได้จริงมากน้อยเพียงใด มีอุปสรรคอะไรบ้าง ดังนั้นแผนที่กำหนดไว้อาจจะยืดหยุ่นได้ โดยผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจที่เหมาะสม และมุ่งปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขณะที่ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่วางไว้ต้องมี การสังเกตการณ์ควบคู่ไปด้วย พร้อมจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยสิ่งที่สังเกตคือ กระบวนการของการปฏิบัติ (The Action Process) การสังเกตนี้จะรวมถึงการรวบรวมการปฏิบัติที่เห็นด้วยตา การได้ฟัง การได้ใช้เครื่องมือ เช่น แบบทดสอบ เป็นต้น ซึ่งขณะที่การปฏิบัติการวิจัยกำลังดำเนินไปควบคู่กับการสังเกตผลการปฏิบัติควรใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาช่วยในการรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflect) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา หรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ โดยผ่านการถกอภิปรายปัญหา ซึ่งจะแบ่งแนวทางของการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่น่าไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป โดยวงจรของ 4 ขั้นตอนดังกล่าวจะมีลักษณะการดำเนินการเป็นบันไดเวียน (Spiral) กระทำซ้ำตามวงจรจนกว่าจะได้ผลปฏิบัติตามจุดมุ่งหมาย ดังตารางต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 วงจรของขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้วิธีการของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงอธิบายความ ซึ่งจะนำมาสู่การสรุปเป็นผลงานวิจัยและแสดงให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาในสิ่งที่ศึกษานั้น

สรุปหลักของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงศ์บริบูรณ์ (2537 : 91-92) ได้สรุปหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะ ดังนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาโดยการเปลี่ยนแปลงการศึกษา และการเรียนรู้ลำดับขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการทำงานของกลุ่ม และใช้การปรึกษาหารือร่วมมือกันทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มกำหนด
3. การวิจัยปฏิบัติการ ใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบในทุก ๆ ขั้นตอนเพื่อปรับปรุงการฝึก หรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ (System Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดเชิงนามธรรมมาสร้างเป็นข้อสมมติฐาน ทดลองฝึกปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) ว่าสมมติฐานของแนวคิดนั้นถูกหรือผิด
5. การวิจัยปฏิบัติการเริ่มจากจุดเล็กๆ (Start Small) โดยอาจเริ่มจากครูหรือผู้วิจัยคนเดียวที่พยายามดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น ซึ่งขณะปฏิบัติการอยู่นั้นต้องปรึกษา รับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง
6. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่ให้แนวทางการปฏิบัติเชิงรูปธรรม จากการบันทึก การแก้ปัญหา การปรับปรุง และได้ผลสรุปที่สมเหตุ สมผล ในขณะเดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อมูลเชิงทฤษฎีได้

3.2 การวิเคราะห์ SWOT

การกำหนดกลยุทธ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการดำเนินงานของหน่วยงาน กลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ เพราะจะต้องใช้กลยุทธ์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรอาจจะถูกกำหนดตามธรรมชาติ และลักษณะขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งการที่องค์กรจะกำหนดกลยุทธ์ได้จะต้องรู้สถานภาพ หรือสภาวะขององค์กรของตนโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ในการวิเคราะห์สถานภาพวิธีหนึ่งที่น่าสนใจใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ กระบวนการวิเคราะห์ SWOT

ความหมายของ SWOT

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 139) ได้ให้ความหมายว่า

Strengths (S) = จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือการดำเนินงานภายในองค์กรให้ดี

Weaknesses (W) = จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อวัตถุประสงค์หรือการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี

Opportunities (O) = โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร

Threats (T) = อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

สุนทร พูนเอียด (2545 : 134) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของ SWOT ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนชนบท
2. เป็นเครื่องมือการวางแผนกลยุทธ์ที่ใช้ได้กับธุรกิจขนาดเล็ก
3. เป็นเครื่องมือการตรวจสอบงาน
4. เป็นเครื่องมือการปรับปรุงงานเป็นทีม
5. เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตในครอบครัว

กรอบวิเคราะห์ SWOT

ในการวิเคราะห์ SWOT จะวิเคราะห์ในกรอบความคิดดังนี้

1. เอกลักษณ์ขององค์กร
2. ของเขตปัจจุบันขององค์กร
3. แนวโน้มสภาพแวดล้อมที่จะเป็นโอกาสและอุปสรรค
4. โครงสร้างขององค์กร
5. รูปแบบการเติบโตที่คาดหวัง

นันทิยา หุตานุวัตรและณรงค์ หุตานุวัตร (2543 : 9) กล่าวถึงคุณลักษณะ 7 ประการของกระบวนการวิเคราะห์ SWOT มีดังนี้

ความสำเร็จของกระบวนการวิเคราะห์ SWOT พบว่า มีคุณลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทุกระดับ

กระบวนการ SWOT ต้องเอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำและสมาชิกในการวางแผนกลยุทธ์นั้น คือ กระบวนการ SWOT จะเปิดโอกาสให้บุคคลทุกระดับในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วม

2. กระบวนการเรียนรู้ เป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ระหว่างผู้นำระดับต่าง ๆ 3 ระดับ
 - 2.1 ผู้นำหลักสามารถถ่ายทอดข้อมูลสู่ผู้นำระดับกลาง

2.2 ผู้นำระดับกลางได้เรียนรู้ประสบการณ์จากผู้นำหลัก

2.3 ผู้นำทุกระดับได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3. การใช้เหตุผล

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ซึ่งเอื้อให้เกิดการใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์ ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ ซึ่งผู้ร่วมต้องใช้ความคิดและอภิปรายถึงเหตุผลต่าง ๆ ในการตัดสินใจ ซึ่งทำให้เกิดความรอบคอบในการกำหนดกลยุทธ์

4. การใช้ข้อมูล

การใช้ข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้เข้าร่วมจะต้องใช้ข้อมูลในการวางแผนกลยุทธ์หากผู้เข้าร่วมมีข้อมูลน้อยหรือไม่มี กลยุทธ์ที่ได้จะไม่มีมาตรฐานของความจริงของกลุ่ม โอกาสที่จะกำหนดกลยุทธ์ผิดพลาดเป็นไปได้มาก

แหล่งข้อมูลมาจาก 3 แหล่ง คือ

- 1) จากประสบการณ์ทำงานของผู้เข้าร่วม
- 2) จากผลการศึกษาวิเคราะห์องค์กร
- 3) จากแหล่งข้อมูลภายนอก เช่น วิทยากรที่เชิญมาให้ความรู้และเพิ่มเติมข้อมูล

เป็นต้น

ข้อมูลที่สำคัญและถูกต้องนี้ทำให้เกิดผลดีต่อกระบวนการ SWOT 3 ประการ คือ

- 1) เอื้อให้เกิดการมองการณ์ไกล ได้ดี
- 2) กำหนดภารกิจและวัตถุประสงค์สอดคล้องกับสถานการณ์
- 3) ระบุ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

5. การกระตุ้นให้คิดและเปิดเผยประเด็นที่ซ่อนเร้น

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT อำนวยให้เกิดวิเคราะห์สูง เพราะผู้เข้าร่วมจะเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ ผู้เข้าร่วมจะเป็นผู้กระทำการต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอน หากผู้เข้าร่วมทำไม่ได้ในขั้นตอนใดก็ไม่สามารถข้ามไปได้ ดังนั้น กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จึงเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิด การวิเคราะห์ และการอภิปรายโต้เถียง เพื่อบรรลุถึงการตัดสินใจร่วมกัน

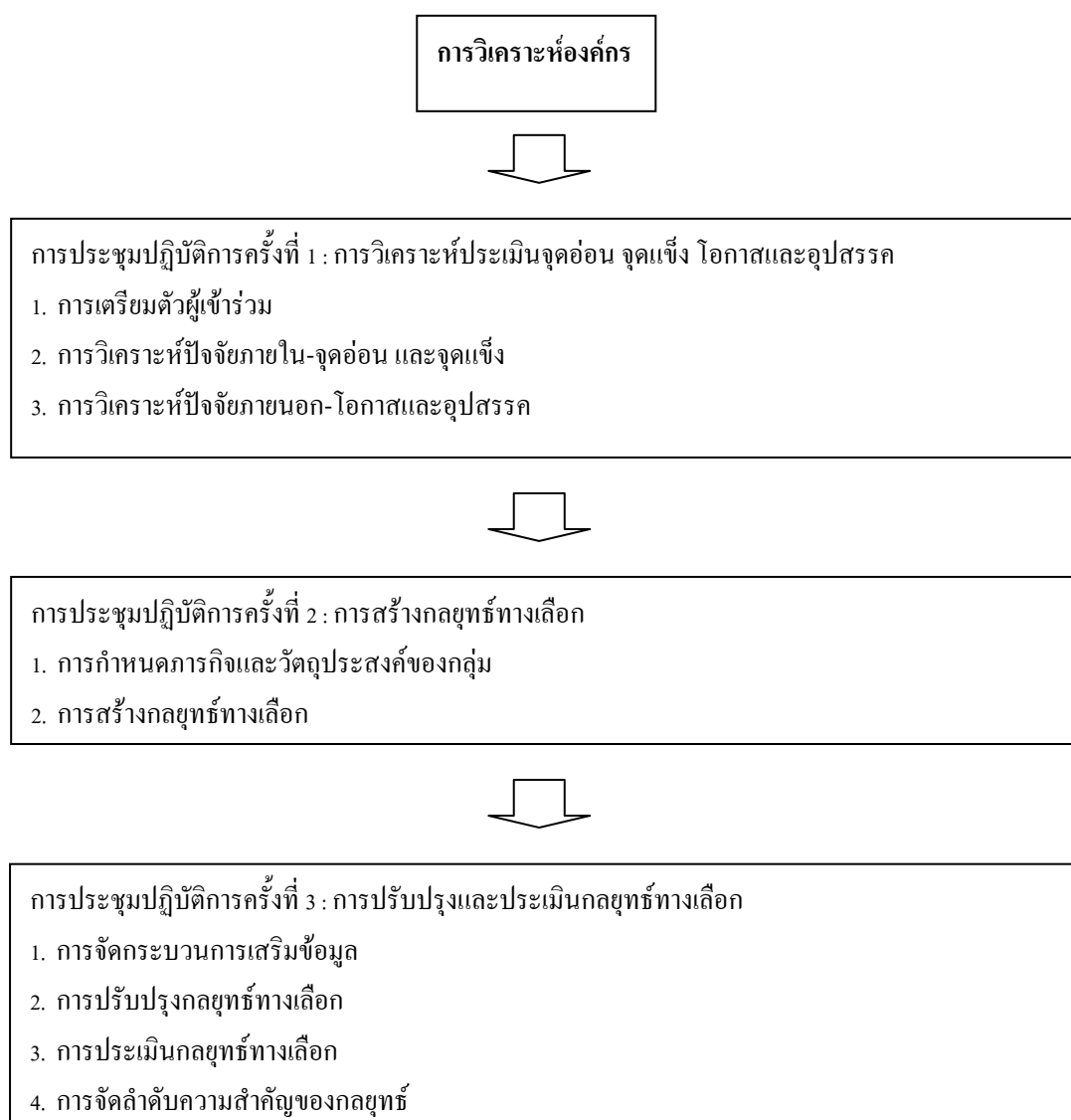
6. การเป็นเจ้าของและพันธสัญญา

จากการที่ผู้เข้าร่วมเป็นผู้คิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผล อภิปรายแลกเปลี่ยน จนกระทั่งนำไปสู่การตัดสินใจของเขาเองในการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ของกลุ่ม กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จึงช่วยสร้างให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนงานและเกิดความผูกพันต่อ

การนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การเป็นเจ้าของที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนประการหนึ่ง คือ การเอ่ยถึงแผนการโดยใช้คำว่า “แผนของเรา” ของผู้เข้าร่วม

7. การปฏิบัติทันที

จากการที่กระบวนการวิเคราะห์ SWOT เปิดเผยให้เห็นจุดอ่อนที่เป็นปัญหา ซึ่งผู้เข้าร่วมพิจารณาว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขเมื่อเสร็จสิ้นการวางแผน ผู้เข้าร่วมจะต้องลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ ทันที หรือบางครั้งอาจจะไม่รอให้สิ้นสุดกระบวนการ เขาตัดสินใจแก้ไขปัญหานั้น ๆ เลย จึงอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการวิเคราะห์ SWOT ทำให้เกิดผลทางการปฏิบัติทันที

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนกระบวนการวิเคราะห์ SWOT

3.3 การระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ AIC

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 130-131) กล่าวถึงเทคนิคการระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ สรุปได้ดังนี้

1. ความหมาย

การระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ AIC คือการประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นกระบวนการประชุมที่ระดมพลังสมองเพื่อแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ เมื่อดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอน ผลที่ได้จากการประชุมจึงมาจากความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน

2. ความเป็นมา

วิธีการที่ใช้ในการจัดประชุมชนิดนี้พัฒนาและดัดแปลงมาจากกระบวนการ เอ-ไอ-ซี (A-Appreciation/I-Influence/C-Control) Mrs.Turid Sato และ Mr.William E. Smith ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (TDRI) ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2533 ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2536 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน และกองฝึกอบรมพัฒนาชุมชน ได้นำเอาแนวคิดนี้ไปดัดแปลงและฝึกปฏิบัติในระดับหมู่บ้านและตำบล

3. ประโยชน์

วิธีการและขั้นตอนที่ใช้ในการระดมความคิดของเทคนิคการระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ (AIC) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาองค์กรหรือชุมชน กระบวนการนี้จะช่วยส่งเสริมปรัชญาและหลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม กระบวนการประชุมด้วยวิธีการนี้มีประโยชน์คือ

1. กระบวนการนี้จะช่วยกระตุ้นให้ตื่นตัวในการพัฒนา
2. เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการคิด กำหนดทิศทางในการพัฒนา แก้ไขปัญหาและสร้างความเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนา
3. กระบวนการนี้เน้นการวางเป้าหมายการพัฒนาที่พึงประสงค์ในอนาคต
4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความรู้ดีกว่า เป็นเจ้าของโครงการ และมีพลังเกิดความร่วมมือในการทำงาน
5. เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม และพัฒนาแบบองค์รวมไม่แยกส่วน

4. ขั้นตอนการจัดประชุม

1. ขั้นเตรียมการ หมายถึง กิจกรรมที่ควรดำเนินการก่อนที่จะจัดประชุม มีขั้นตอนดังนี้

1.1 การศึกษาสภาพทั่วไปของงาน องค์กร หรือชุมชน

1.2 วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย

1.3 ประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญ เข้าใจวัตถุประสงค์เบื้องต้น

และทราบรายละเอียดของงาน

1.4 การเตรียมความพร้อมของผู้ดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการเป็นไป

ตามขั้นตอน

1.5 การเตรียมเอกสาร สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม

2. ขั้นการสร้างความรู้ (Appreciation-A) คือขั้นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงความคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกัน อย่างเป็นประชาธิปไตย ซึ่งอาจใช้เทคนิคการวาดภาพเป็นสื่อแสดงข้อคิดเห็น แบ่งเป็น 2 ช่วงได้แก่

2.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ขององค์กรหรือชุมชนในปัจจุบัน (A1) โดยเชื่อมโยง ภาพจากอดีตที่องค์กรหรือชุมชนเคยเป็นมา

2.2 การกำหนดอนาคตขององค์กร หรือ ชุมชนว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาเป็นไปใน ทิศทางใด (A2)

3. ขั้นการสร้างแนวทางในการพัฒนา (Influence-I) คือ ขั้นการหาวิธีการที่จะทำให้ สามารถพัฒนาองค์กรหรือชุมชนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในช่วง A2 และเป็นช่วงการหา มาตรการหรือวิธีการในการพัฒนา และการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของ กลุ่มผู้ร่วมประชุม แบ่งเป็น 2 ช่วงได้แก่

3.1 การคิดโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ (I)

3.2 การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ (I2) โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

3.2.1 กิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินเองทั้งหมด

3.2.2 กิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินการเองบางส่วน และขอการ

สนับสนุนบางส่วนจากภายนอก

3.2.3 กิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอการสนับสนุนจาก

ภายนอกทั้งหมด

4. ขั้นการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control-C) คือการนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มา สู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินงาน ซึ่งจะรับผิดชอบต่อ โครงการหรือกิจกรรม แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

4.1 การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ (C1)

4.2 การตกลงรายละเอียดในการดำเนินการ (C2)

3.4 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-functional Theory)

บุญเติม พันรอบ (2528 : 56-60) ได้กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-functional Theory) สรุปได้ดังนี้ “สังคมเป็นสถาบันระบบหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ จำนวนหลายระบบที่ยึดเหนี่ยวกัน และมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้กับทุกส่วนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการสิ้นสุดของกิจกรรมทางสังคม แล้วแต่ละส่วนจะส่งผลไปยังส่วนอื่น ๆ ได้ด้วยจะถูกกระทบกระเทือนมากน้อยเพียงใดเป็นเรื่องที่สามารถศึกษาได้และทำนายได้

3.5 ทฤษฎีแรงจูงใจ (Theory of Human Motivation)

พรรณราย ทรัพย์ประภา (2529 : 48-52) สถิต วงศ์สวรรค์ (2529 : 472-480) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีแรงจูงใจ (Theory of Human Motivation) สรุปได้ว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความต้องการ และพร้อมที่จะสนองตอบให้กับตนเองทั้งสิ้น ความต้องการของมนุษย์นี้มีมากมายหลายประการด้วยกันเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ Maslow ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า

1. คนเป็นสัตว์อย่างหนึ่งที่มีความต้องการ และความต้องการของคนนั้นไม่สิ้นสุด
2. ความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมต่อไปอีก
3. ความต้องการของคนเราจะเรียงลำดับตามความสำคัญ เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเกิดขึ้นมาทันที

Maslow ได้ลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 ชั้น โดยเรียงลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานเบื้องต้น ไปถึงความต้องการขั้นสูงสุด มีดังต่อไปนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อความอยู่รอดของชีวิตมนุษย์ เช่น ความต้องการในเรื่องปัจจัยสี่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน ก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังมิได้รับการตอบสนองเลย บุคคลก็ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาได้ให้เป็นที่ไปตามความต้องการของสังคม
2. ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) เป็นความต้องการความปลอดภัยจากความกลัวเกี่ยวกับอันตรายต่าง ๆ ที่มีต่อร่างกายและทรัพย์สินจึงทำให้เกิดการป้องกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม

(Human is Social Animal) มีความต้องการอยู่รวมกลุ่มกันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสำคัญต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่

4. ความต้องการที่จะมีชื่อเสียงได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่จะให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จัดอยู่ในความต้องการขั้นสูง

5. ความต้องการด้านการสร้างความสำเร็จแห่งตน หรือความสมหวังในชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ตามแนวความคิดของ Maslow เมื่อบุคคลใดก็ตามได้มีการพิจารณาบทบาทของตนเองแล้ว ในชีวิตควรจะเป็นอย่างไรแล้ว เขาก็จะพยายามผลักดันชีวิตของเขาไปตามทิศทางที่คาดหมายไว้ และขึ้นอยู่กับความสามารถแห่งตนเอง

3.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation Theory)

Kasperson & Breitbat (1969 : 3-1) พฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจกรรมต่าง ๆ โดยตรงของแต่ละบุคคล โดยเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นบ่อยครั้ง ตลอดระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งแสดงออกในรูปของความรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมประเมินผล และ สมปราชญ์ จอมเทศ (อ้างถึงใน กนานุช เล็กวิจิตร, 2531 : 14) ศึกษาและวิเคราะห์กลุ่มตามทฤษฎีของ George Homans ที่ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดการรวมกลุ่มไว้ในหนังสือ The Human Group ว่ามีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ

1. มีกิจกรรม หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลกระทำ เช่น เขียนบันทึก การลงนามในนิติกรรมสัญญา การตัดสินใจ เป็นต้น

2. การปฏิบัติโต้ตอบซึ่งกันและกัน หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกอันเป็นผลให้ผลการปฏิบัติโต้ตอบซึ่งกันและกัน จึงเป็นการตอบสนองของบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม การสังเกต การปฏิบัติต่อกันอาจพิจารณาได้ 3 ทางคือ ในแง่ความบ่อย คือ มีการติดต่อกันเป็นประจำหรือไม่ ในแง่ความนาน คือ มีการติดต่อเป็นระยะเวลานานเท่าใด และในแง่ลำดับ คือ ใครเป็นผู้ริเริ่มการติดต่อ

3. ความรู้สึกทางอารมณ์ หมายถึง ความรู้สึกต่าง ๆ อันได้แก่ ความคิด ความเชื่อ และความคาดหวังของสมาชิกทั้งหลาย เป็นต้น อันเป็นลักษณะภายในของแต่ละบุคคลที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากการปฏิบัติซึ่งกันและกัน เช่น ความชอบ ความรัก ความเคารพยกย่อง และความเป็นเพื่อนสนิทกัน

ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 245-248) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วม มีดังนี้

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารและจัดการศึกษา

1. ปัจจัยด้านกรรมการสถานศึกษา

- 1) การมีถิ่นกำเนิดในท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่
- 2) การเป็นศิษย์เก่า
- 3) การมีบุตรเรียนอยู่ในสถานศึกษา
- 4) การมีเวลาว่าง
- 5) ความห่วงใยในปัญหาเสพติดและสวัสดิภาพของเด็ก
- 6) ต้องมีเกียรติและได้รับความยกย่องจากสังคม
- 7) การแข่งขัน

2. ปัจจัยด้านสถานศึกษา

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีมนุษยสัมพันธ์สูง มีความเป็นกันเอง มีความโปร่งใส ฯลฯ
- 2) ครู อาจารย์มีความสามารถ เป็นแบบอย่างที่ดี
- 3) ผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่ดี ครูเอาใจใส่นักเรียน

มีผลงานทางวิชาการ เป็นต้น

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมบริหารและจัดการศึกษา

1. ปัจจัยด้านกรรมการสถานศึกษา

1) กรรมการไม่มีเวลาพอในการร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา โดยเฉพาะการกระทำตามบทบาทหน้าที่

- 2) กรรมการไม่มีถิ่นกำเนิดในท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่
- 3) กรรมการมีบ้านพักอาศัยอยู่นอกท้องถิ่นหรือนอกบริเวณที่สถานศึกษาตั้งอยู่
- 4) กรรมการที่มีอาชีพค้าขาย มักไม่ค่อยมีเวลาไปร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษา

2. ปัจจัยด้านสถานศึกษา

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษาบางคนไม่ค่อยมีมนุษยสัมพันธ์
- 2) ครู อาจารย์มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
- 3) ผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ

3.7 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

Biddle and Thomas (1966 : 96) กล่าวว่า ระบบสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบขึ้นด้วยชายของตำแหน่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน โดยบุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งเหล่านั้นจะมีบทบาทที่แตกต่างกัน ชายสังคม ส่วนบุคคลประกอบด้วยบทบาทต่าง ๆ ที่กระทำซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของแต่ละบุคคล รวมทั้งกฎระเบียบสังคมและวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมได้กำหนดไว้ โดยที่แต่ละบทบาทเผชิญกับความคาดหวังต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะต้องแสดงออกความคาดหวังเหล่านั้น อาจจะกำหนดจากปทัสถานทางสังคมบุคคลหรือชนชั้นทางสังคม ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจึงมิได้ขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวหากยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในชายสังคมของเขาอีกด้วย อย่างไรก็ตามบุคคลไม่เพียงแต่จะพยายามแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังทางสังคมต่าง ๆ เท่านั้น หากยังริเริ่มสร้างสรรค์ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ที่เขามีต่อบุคคลอื่นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บุคคลกระทำใด ๆ ไม่เพียงแต่ตอบสนองความคาดหวังทางสังคมในแต่สถานการณ์เท่านั้น แต่ยังทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวอีกด้วย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนและที่เกี่ยวข้องได้มีผู้ศึกษาไว้มากมายซึ่งในที่นี้จะได้นำเสนอเพียงบางส่วนของงานวิจัยดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

วิภากร บัวหอม (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพในการบริหารงานโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาล ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูอาจารย์ สังกัดเทศบาล ใน 14 จังหวัดได้ พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีประสบการณ์ต่างกันมีต่อสมรรถภาพการบริหารงานโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน

โสภณ เพ็ชรพวง (2533 : 134) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา พบว่า ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยภาพรวมทั้งห้าด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน และรายชื่อของแต่ละด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านและทุกข้อ เนื่องจาก ปัญหาทางด้านภาษาของบุคลากร ที่ไม่สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้ อีกทั้งวัสดุอุปกรณ์มีอยู่จำกัด ครูและผู้บริหาร ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

สวาท หาญกลับ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง พบว่า ระดับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนโดยส่วนรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง

สุนิตย์ สุวรรณฉวี (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ และกรรมการศึกษายเป็นรายด้าน และรายชื่ออยู่ในระดับปานกลางทุกด้านและทุกข้อ สำหรับระดับปัญหาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในส่วนระดับปัญหาตามทัศนะของครูอาจารย์ที่ขนาดโรงเรียนต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บรรจง สระทอง (2536 : 83) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจังหวัดปัตตานี ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยภาพรวม ปรากฏว่าโรงเรียนขนาดกลางมีความเห็นว่า โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนต่างไปจากโรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางเห็นว่า โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก

กัมภณฑ์ จุนโท (2536 : 121) ได้ศึกษา การปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่เสี่ยงภัย เขตการศึกษา 2 พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในโรงเรียนต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ศิลปชัย ผลกล้า (2540 : 61) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในห้าอำเภอชายแดนจังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า การปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้บริหารใช้วิธีการประชาสัมพันธ์แบบเก่าๆ ซึ่งไม่เหมาะสมกับเวลา ผู้บริหารควรหาวิธีใหม่ ๆ ที่ทันสมัยมาใช้ในการประชาสัมพันธ์และควรกำหนดบทบาทของบุคลากรในการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่นๆ อีกทั้งต้องศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนให้เข้าใจ และต้องให้ความสำคัญด้วย

ปัญญา พงศ์เพ็ชร (2540 : 58) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า โดยภาพรวมและงานการให้บริการชุมชนด้านต่าง ๆ งานการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น และการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ อยู่ในระดับปาน กลาง เพราะผู้บริหารไม่ค่อยให้ชุมชนใช้บริการอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ และไม่ค่อยได้วาง แผนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น อีกทั้งโรงเรียน ไม่มีโครงการจัดตั้งสมาคมต่าง ๆ สำหรับการปฏิบัติงานในองค์ประกอบงานเกี่ยวกับกรรมการศึกษา งานการประชาสัมพันธ์โรงเรียน อยู่ในระดับมาก เพราะโรงเรียนเปิดโอกาสให้กรรมการศึกษาเข้ามามีบทบาทในการวางแผนการ พัฒนาโรงเรียนอีกทั้งมีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายรูปแบบ

นพพงศ์ เหมทานนท์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า

1) โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

2) โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ที่มีความแตกต่างกันในด้านประสิทธิภาพของ ผู้บริหาร ขนาดและที่ตั้งของโรงเรียนมีระดับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันยกเว้นระดับการปฏิบัติงานด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ

3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร โรงเรียนและครูในการปรับปรุงงานด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดกระบี่ มีประเด็นที่ สำคัญ คือ ความขาดแคลนอาคารสถานที่บุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน บุคลากรขาดความรู้ โรงเรียนมีงานในหน้าที่มาก จึงไม่มีเวลาที่จะช่วยเหลือชุมชน สำหรับ ข้อเสนอแนะ มีดังนี้ ควรจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้เพียงพอ ให้ความรู้และมีการติดตามผล อย่างต่อเนื่อง และควรให้มีหน่วยงานของรัฐส่งเสริมความรู้ด้านอาชีพ และรายได้แก่ชุมชนอย่าง จริงจัง

ไพฑูริย์ ยาไทย (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียน ในการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามความรับรู้ของผู้นำชุมชนและผู้ปกครองนักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ของผู้นำชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ระหว่าง

ผู้นำชุมชนกับผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวนสี่ด้าน คือ การให้บริการชุมชน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ส่วนด้านการประชาสัมพันธ์ การรับรู้ของผู้นำชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การวิเคราะห์เนื้อหาข้อเสนอแนะในคำถามปลายเปิดจากกลุ่มตัวอย่าง มีข้อเสนอแนะเรียงตามลำดับดังนี้ ควรให้บริการด้านการแนะนำวิชาชีพแก่ชุมชน ควรจัดบริการด้านวิชาการ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับชุมชนให้มาก ผู้บริการควรนำครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและด้วยความจริงใจ ผู้บริการควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมของโรงเรียนไม่ควรมุ่งแสวงหาแต่เงินเพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงผลที่เกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ และควรริเริ่มส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนมูลนิธิเพื่อการศึกษาขึ้นในโรงเรียน

กฤษฎา ไตรศิริ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่โรงเรียนจัดมาก คือ การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนและผู้นำชุมชนก่อนเปิดภาคเรียน ทุกต้นปีทุกปี การให้เยี่ยมอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี งานวันเด็กและการจัดกิจกรรมของนักเรียนและเชิญประชาชนมาร่วมงาน

ปัญหาในการดำเนินกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีงานในหน้าที่มากเกินไปจึงไม่มีเวลาออกไปเยี่ยมชุมชน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านอาชีพที่จะให้คำแนะนำประชาชน ครูมีงานในหน้าที่มากอยู่แล้วไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเพราะฐานะยากจนและประชาชนเข้าใจว่าการดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูและทางราชการฝ่ายเดียว

ณัฐพงศ์ แก้วตาปี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว, ไทยลาว-ไทยเขมร, ไทยลาว-ไทยส่วย, ไทยลาว-ไทยเยอ สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาคือคล้ายคลึงกัน คือ ด้านการวางแผนงานขาดความชัดเจนและระบบสารสนเทศไม่เป็นปัจจุบัน ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียนมีผลการปฏิบัติงานน้อยและนักเรียนบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ด้านการให้บริการชุมชน กิจกรรมไม่หลากหลาย ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่ไม่ต่อเนื่อง ด้านการได้รับการสนับสนุนจากชุมชนยังได้รับการช่วยเหลือจำกัด และด้านการประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่เป็นระบบและไม่นำผลการประเมินมาใช้ในการ

วางแผน สาเหตุของปัญหาเนื่องจากโรงเรียนขาดบุคลากร ขาดงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ครูมีภารกิจสอนมาก ชุมชนมีฐานะยากจน ขาดการประสานงานที่ดีกับหน่วยราชการในพื้นที่เพื่อจัดการวางแผน

แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจัดระบบข้อมูลชุมชนในการประสานงานแบบไม่เป็นทางการกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนจัดสรรงบประมาณให้สมดุล ใช้นักเรียนเพื่อเป็นสื่อกลางประชาสัมพันธ์ผลงาน โรงเรียนสู่ชุมชน ส่งเสริมให้มีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาระบบการประเมินผลในรูปคณะกรรมการ สามารถนำผลการประเมินเสนอต่อที่ประชุม เพื่อกำหนดแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาระบบการวางแผนให้ต่อเนื่องในปีต่อไป

สุรพล อินทรประเสริฐ (2542 : 79-80) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านมีการปฏิบัติงานอยู่ระดับมากทั้ง 6 ด้าน โดยมีการประสานงานและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นลำดับสูงสุด ซึ่งมีคนปฏิบัติงานเป็นรายชื่อที่สำคัญคือ การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชน เช่น กิจกรรมศาสนา บำเพ็ญประโยชน์ สร้างความสัมพันธ์เพื่อให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ประสานความร่วมมือในการแก้ไขความขาดแคลนต่าง ๆ ในโรงเรียนขนาดกลาง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ระดับมากทั้ง 6 ด้าน โรงเรียนขนาดเล็กเมื่อพิจารณารายด้านมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พบว่าโดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ไม่แตกต่างกัน และในรายด้านปรากฏว่าโรงเรียนขนาดต่างกันมีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ไม่แตกต่างกัน และในรายด้านปรากฏว่าโรงเรียนมีขนาดต่างกันมีการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกัน

อภิศักดิ์ วรรณไกรศรี (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนชุมชนบ้านพานสว่างคอนโมง และโรงเรียนบ้านหัวบึง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ขาดเอกสารและขาดโอกาสที่เอื้ออำนวยในการศึกษา ซึ่งส่งผลให้ไม่กล้าและไม่มั่นใจในการแสดงความคิดเห็น และให้ข้อมูลต่าง ๆ ในระหว่างที่ร่วมประชุม ส่วนใหญ่จึงทำหน้าที่เกี่ยวกับรับทราบ ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการให้แต่ละคนศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารและการประชุมสัมมนาเพื่อทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ โดยวิทยากร ทำให้กรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของตนเองดีขึ้น และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาของทั้งสองโรงเรียน

มนูญ จันทร์ชัย (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงาน โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนกรมสามัญศึกษาที่มีชาติพันธุ์ไทยสวย : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนบ้านกระแซงวิทยา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญที่พบคือ การประสานงานกับชุมชนยังไม่ทั่วถึง ไม่เป็นปัจจุบัน การกำหนดระยะเวลากิจกรรมไม่เหมาะสม นักเรียนมีความแตกต่างด้านภาษา และวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์และการติดต่อประสานงานยังไม่ทั่วถึง การจัดการกิจกรรมมาสม่าเสมอ ขาดอุปกรณ์กีฬา บุคลากรผู้ควบคุมนักเรียนไม่เพียงพอ ขาดความร่วมมือจากชุมชนบางส่วน ไม่มีแบบประเมินและผลการประเมิน ไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม

โรงเรียนได้แก้ไขปัญหา โดยจัดประชาสัมพันธ์เชิงรุกต่อเนื่อง จัดทำปฏิทินการจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักให้กับนักเรียน โดยการยกย่องชมเชยผู้กระทำความดี จัดนิทรรศการต่าง ๆ เผยแพร่ผลงานอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ขาดแคลนเพิ่มขึ้น รมรงค์ให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมให้มากขึ้น โรงเรียนใช้วิธีประเมินโครงการสอบถามผู้เกี่ยวข้องและดูจากผลที่ทำในรูปของกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

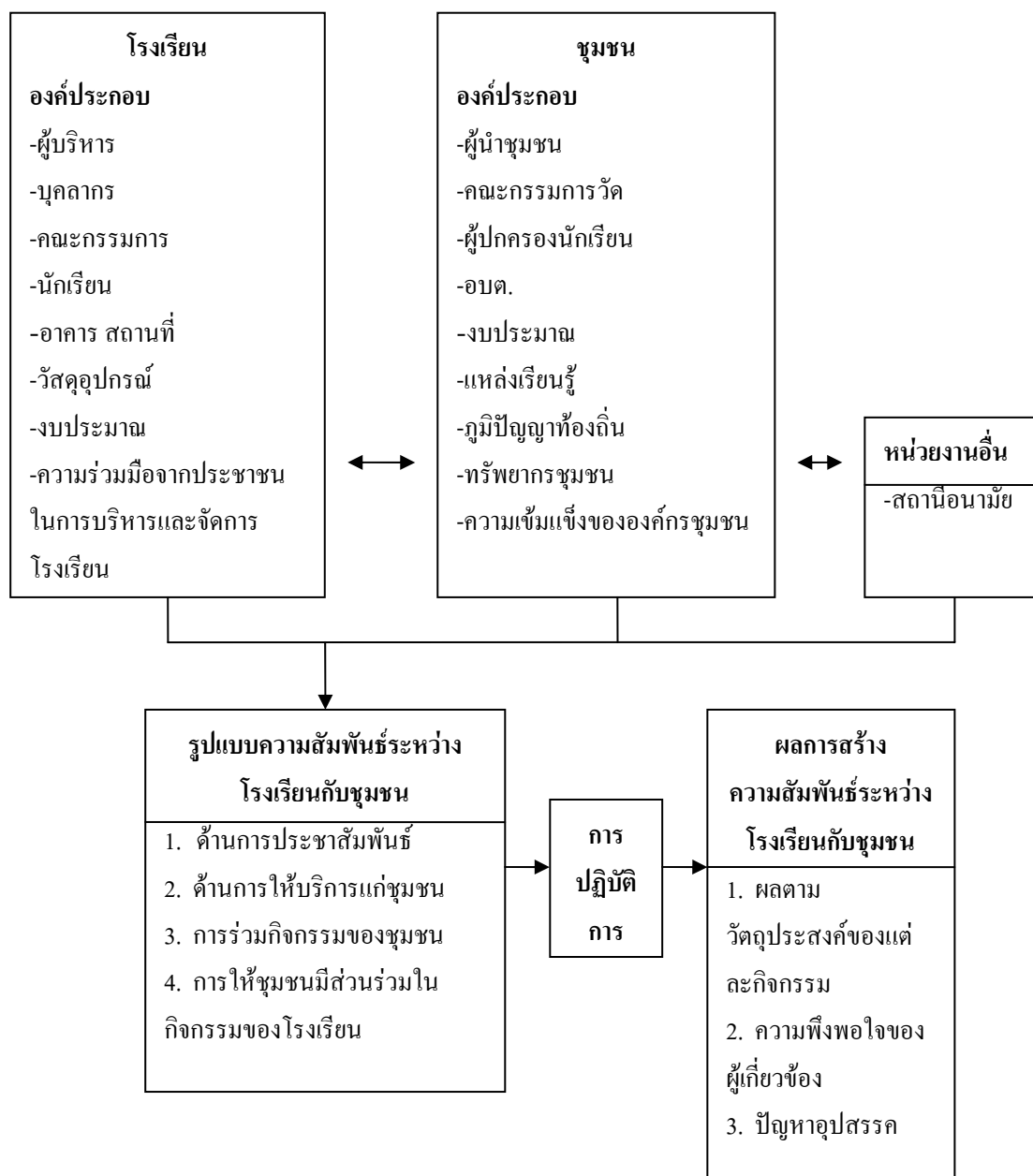
Harris (1998 : 1437-A) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษาของนามิเบีย จุดประสงค์ของการศึกษาเพื่อเสนอประเด็นและบรรยายธรรมชาติของสัมพันธ์ภาพที่เกิดขึ้นระหว่างกรณีของโรงเรียนนามิเบียและชุมชน โดยรอบ การศึกษาดั้งเดิมของชุมชนแห่งนี้มุ่งที่จะฝึกความชำนาญเพื่อมีอำนาจทางการศึกษาจึงถูกลดบทบาทลง โดยรัฐมนตรีการศึกษาและวัฒนธรรม (MBEC) มุ่งปรับเปลี่ยนให้ผู้รับประโยชน์จากการศึกษาเป็นคณะกรรมการและชุมชนเข้ามามีบทบาท การศึกษาควรปรับเปลี่ยนระหว่างผู้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาคือคุณครูและผู้สร้างสรรค์และช่วยให้การจัดการศึกษาของชาติบรรลุวัตถุประสงค์

Gold (2000 : 295-A) ได้ศึกษาเรื่อง การให้ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในฟิลาเดเฟีย ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนในเขตเมืองครอบคลุมไปถึงความต้องการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน และเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และนักการศึกษา ชุมชนที่มีรายได้ต่ำจะมีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลต่อการให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

Sanders (2002 : 116-A) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการร่วมมือและการเพิ่มการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการเรียนของนักเรียนอเมริกัน โดยจัดรายวิชาเกี่ยวข้องกับทดลองปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มพูนความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศอเมริกา การวิจัยเป็นแบบการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง นักเรียน และบุคลากรของโรงเรียน โดยผู้เข้าร่วมโครงการของโครงการวิจัยปฏิบัติการต้องปฏิบัติตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ ปัญหา การสำรวจ การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล การศึกษาพบว่า เมื่อให้ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในโรงเรียนมากยิ่งขึ้นจะทำให้มีการเพิ่มการสื่อสารและความร่วมมือของโรงเรียนกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น นักเรียนมีผลการเรียนดีเพิ่มขึ้น

จากผลการศึกษาของงานวิจัยหลากหลายพอจะสรุปถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ว่า แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่สำคัญที่สุดคือ โรงเรียนควรศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนตลอดจน จัดทำแผน โครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และต้องการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียน และสอดคล้องดูแลความประพฤติของนักเรียน เป็นต้น ในส่วนของปัญหาที่พบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านที่โรงเรียนไม่นำผลการประเมินเผยแพร่แก่ชุมชน ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมและการร่วมพัฒนาชุมชนมีน้อย ความร่วมมือด้านวิชาการ ด้านกิจกรรม การประชาสัมพันธ์และข่าวสาร และความร่วมมือด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ นอกจากนี้ผลสรุปยังบอกถึงการบริหารงานของโรงเรียนขนาดใหญ่จะสามารถเข้าถึงชุมชนในด้านของการขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือได้มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีปัจจัยเหตุมาจากรายได้และฐานะของผู้ปกครองนักเรียน ส่วนความสามารถทางการบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประสบการณ์ของผู้บริหารไม่พบว่ามีแตกต่างกัน และการสร้างระเบียบวินัยในโรงเรียนควรจะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษา โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษา โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีโรงเรียน วัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ทราบผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและความพึงพอใจในการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนกรณีศึกษา โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. ทราบถึงเงื่อนไขปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. ทำให้โรงเรียนกับชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นตัวอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ที่จะนำไปใช้ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

พื้นที่ คือ โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยตัวแทนจากโรงเรียนและชุมชน ได้แก่

1. กลุ่มแกนนำ ซึ่งประกอบด้วยพหุภาคีเป็นผู้ร่วมค้นหารูปแบบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนจากโรงเรียนและชุมชน ได้แก่ ผู้บริหารของโรงเรียน คณะครู โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ จำนวน 10 คน คณะกรรมการของโรงเรียน

จำนวน 9 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง ผู้นำชุมชน และตัวแทนผู้ปกครองที่ยินดีเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน

2. ประชาชน ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 200 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **โรงเรียน** หมายถึง โรงเรียนวัดเขาพระนันทน์ ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. **ชุมชน** หมายถึง ชาวบ้านปากน้ำท่าทอง ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไปที่อยู่ในเขตบริการการศึกษาของโรงเรียนวัดเขาพระนันทน์
3. **ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน** หมายถึง การดำเนินงานของครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ และให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อเกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน
4. **รูปแบบ** หมายถึง กรอบแนวคิดหรือแบบแผนที่กำหนดขึ้นที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน สามารถเข้าใจได้ง่ายและสามารถเป็นแนวทางได้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. **การเสริมสร้าง** หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือมั่นคงยิ่งขึ้นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
6. **รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน** หมายถึง กรอบแนวคิดหรือแบบแผนที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ได้จากผู้ที่เกี่ยวข้องที่เห็นสอดคล้องกันและสามารถเป็นแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
7. **ผลการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน** หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของแต่ละกิจกรรม ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง
8. **พหุภาคี** หมายถึง ครูใหญ่ ครู คณะกรรมการ โรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลท่าทอง วัด และหน่วยงานที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

9. การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานและความต้องการของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบ และให้ความร่วมมือสนับสนุน เพื่อพัฒนางานของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จโดยใช้วิธีการเช่น เสียงตามสาย การจัดทำเอกสาร หนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น

10. การให้บริการแก่ชุมชน หมายถึง การบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนให้แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนมี ได้แก่ การให้คำแนะนำ ให้บริการอาคารสถานที่ อุปกรณ์ต่าง ๆ การส่งเสริมสุขภาพ การให้บริการทางวิชาการ ฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

11. การร่วมกิจกรรมของชุมชน หมายถึง การให้บุคลากรของโรงเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ได้แก่ ร่วมกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ การพัฒนาท้องถิ่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมส่วนบุคคลในชุมชนตามวาระอันสมควร เป็นต้น

12. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมวันเด็ก วันแม่และวันสำคัญต่าง ๆ การเชิญบุคคลในชุมชนมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน กิจกรรมพัฒนาโรงเรียน และกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ เป็นต้น